№ 149 ՇԱԲԱԹ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 24 **1894** ՇԱԲԱԹ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 24 № 149

ՔՍԱՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1895 ԹՒԱԿԱՆԻՆ

23-ՐԴ ՏԱՐԻ „ՄՇԱԿ" 23-ՐԴ ՏԱՐԻ

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Կը հրատարակվի Թիֆլիսում, նոյն դիրքով, նոյն պրօգրամայով և նոյն ուղղութեամբ: Մենք ստանում ենք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը թէ Ռուսաստանում և թէ արտասահմանում 10 րուբլի է, տասն և մէկ և տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն և ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը 2 ր., մի ամսվանը՝ 1 րուբլի:

«ՄՇԱԿԻՆ» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բազարնայա և Բարօնսկայա փողոցների անկիւն): Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար, և առհասարակ նամակներ և ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հեռագիրներ Թիւրքաց հայերի մասին. Հեռագիր «Հիւսիսային գործակալութեան». Մամուլի կարծիքը Թիւրքաց հայերի հարցի մասին. Հիւպատոսական հերքման առիթով. Հայոց հարցը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Խարուսիկ է. Բարեգործական ընկերութեան գործունէութիւնը. Պատանի Դումչևի կօնցերտը. Հայկական երեկոյթ Մոսկվայում. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Լօրդ Րօզբէրի և հայ ագիտատորները. Նամակ Թիւրքիայից. Նամակ Թիւրքիայից. Նամակ Թիւրքիայից. Տեղեկութիւններ Թիւրքաց Հայաստանից. Թիւրքահայոց հարց.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Գաղթականներ:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱՑ ՀԱՅԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

(Հեռագրով)

—

Մեր թղթակիցը Պետերբուրգից, դեկտեմբերի 22-ից, հեռագրում է մեզ հետևեալը.

„Լօնդօնի „Daily News" լրագիրը, ներկայ տարվայ անցքերի տեսութիւնն անելով, ասում է. „Կայսր Ալէքսանդր III-ի քաղաքականութիւնը նախապատրաստեց նոր եռեքպետեան դաշնակցութիւն, որը կազմվեց յատուկ նպատակով, հերթական դարձնելու հայոց հարցը և աշխատելու վերանորոգել Թիւրքաց վարչութիւնը Հայաստանում:

„Լրագրի կարծիքով, Ռուսաստանը վերադառնում է Թիւրքերից հարստահարված քրիստոնեաների ազատութեան քաղաքականութեանը, մի քաղաքականութիւն, որին քանական թեականներին հետևելով նա, Անգլիայի հետ ձեռք ձեռքի տուած՝ ազատեց Յունաստանը:

„Լեօնտիևի ռուսաց էկսպեդիցիան երկիւղ և կասկած է յարուցանում անգլիացիների մէջ: կարծում են, որ Ռուսաստանը չի տայ իր համաձայնութիւնը՝ Եգիպտոսը միացնելու անգլիական կօլօնիաներին:

„Անգլիական „The Cantemporary Review" ամսագրի յունվարի գրքի մէջ տպված է Մակկօլլի մի յօդուածը, որը երկար ժամանակ միսիօնար է եղել Հայաստանում: „Новое Время" լրագրի խօսքով, Մակօլլ ասում է, որ Անգլիայի աւանդական քաղաքականութիւնը ոչ թէ թշնամութիւն է եղել Ռուսաստանի հետ, այլ բարեկամութիւն, մինչև կրիմի պատերազմը: Հնդկաստանը հարկաւոր չէ և ցանկալի չէ Ռուսաստանին. Կ. Պօլսին տիրելը չի ուժեղացնի ռուսաց յարձակողական միջոցները Հնդկաստանի վրա. ընդհակառակն, անգլիական շահերը պահանջում են, որ Բօսֆօրը անցնի Ռուսաստանի ձեռքը":

ՀԵՌԱԳԻՐ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

—

Կ. Պօլիս, 22 դեկտեմբերի: Բիթլիսի նահանգապետ Թաքսին-փաշան, որը ղեկավարում էր Սասունի բնակիչների դէմ ձեռք առած գործողութիւններին, սպանվեց մի հայի ձեռքով: Սպանող հայը անձնասպանութիւն գործեց: Բիթլիսում հայերը սաստիկ կատաղած են իշխանութիւնների գործունէութեան եղանակից և պատրաստ են ույժի դիմել: Կ. Պօլսում հեռագիր է ստացված, որ քիւրդերը յարձակում գործեցին Էցինի վրա, Երզնկայի շրջանում:

ՄԱՄՈՒԼԻ ԿԱՐԾԻՔԸ ԹԻՒՐՔԱՑ ՀԱՅԵՐԻ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

—

Վիեննայից հեռագրում են. „Այստեղի դիպլօմատիական շրջաններում յայտնի դարձաւ, որ երեքպետեան դաշնակցութեան պետութիւնները կը նպաստեն այն պետութիւններին, որոնք նախաձեռնութիւն են յանձն առել կանօնաւորելու Հայաստանի դրութիւնը:"

Լօնդօնից „Րէյտերի գործակալութեանը հեռագրում են դեկտեմբերի 17-ից. „Այսօր Գլադստօն, իր ծննդեան օրվայ 85 ամեայ տարեդարձի առիթով, բազմաթիւ շնորհաւորութիւններ ստացաւ և Հօվարդենում ընդունեց Լօնդօնում և Պարիզում ապրող հայերի պատգամաւորութիւնը, որոնք մատուցին մի ոսկեզրած սկիհ Հօվարդենեան եկեղեցու համար՝ ի յիշատակ այն համակրութեան, որ Գլադստօն տածում է դէպի հայերը: Գլադստօն ասեց, որ եթէ ինքն մինչև այժմ ոչինչ բան չարեց հայերի համար, դա ոչ թէ անտարբերութիւնից էր, այլ այն պատճառով, որ չը պէտք է նախօրօք վճռել թէ հաղորդած տեղեկութիւնները ճիշդ են. պէտք է առաջ սպասել քննութեանը: Իսկ եթէ այդ տեղեկութիւնները ճիշդ կը դուրս գան, այն ժամանակ պէտք է ընդհանուր աղաղակ բարձրացնել և անէծքներ թափել այդ անասունած գործողութիւնների դէմ և ստիպել սուլթանին զգալ իր վարմունքի անմտութիւնը: Մի կառավարութիւն, որ թոյլ է տալիս այդպիսի բռնութիւններ, նախատինք է մարգարէ Մահմեդի համար, քաղաքակրթութեան համար և անէծք մարդկութեան համար: „Քանի որ ես ձայն ունեմ,—ասեց Գլադստօն վերջաբանութեան մէջ,—ես կը գործադրեմ այդ ձայնը յօգուտ մարդկութեան":

Պետերբուրգի „Биржевыя Вѣдомости" լրագիրը իր դեկտեմբերի 9-ի համարում նուիրել է մի մեծ առաջնորդող յօդուած Անգլիայի հայասիրական շարժմանը: Խօսելով այն մասին, թէ Գլադստօնի ճառը որպիսի ահագին ազդեցութիւն է գործել Անգլիայում և թէ Մեծ-Բրիտանիայի այդ ամենաժողովրդական մարդու հրաւէրը կարող է մեծ զարկ տալ արմիանօֆիլ շարժման անգլիական քաղաքական աշխարհում, յօդուածագիրը խօսում է այն միջոցների մասին, որոնցով անգլիացիները կամենում են քրիստոնեայ տարրի դէմ գործվող բռնութիւնների առաջն առնել: Անգլիական մամուլի մի մասը խորհուրդ է տալիս հայաբնակ գաւառներից

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ

IV

Կարսի ծրի ճաշարանի դրան և լուսամուտի առջև խռնվել էր մի մեծ բազմութիւն, որ գրաւել էր նեղ բակի քարակոյտերը, փտած գերաններն ու տանիքները, և ցիրուցան թափվել—նստոտել նրանց վրա: Ամեն ոք սպասում էր ճաշը բաժանվելուն:

Թիւրքահայ գաղթականներ էին դրանք՝ խառն տեղացի աղքատների հետ: Բարեգործութիւնը սկսել էր կերակրել նրանց: Ազատվել էին նրանք ցրտից և քիւրդից, Թիւրք զինուորից և պաշտօնեայից... նրանց մի-մի անկիւն էին յատկացրել քաղաքում: Ոմանց հին, անբնակ տների մէջ էին պատսպարել, ուրիշներին այս—այն խարխուլ խրճիթը տուել, շատերին գիւղերը ցրվել, իսկ ուտելու համար էլ ո՛չ միայն ալիւր էին բաժանում, այլ և ամեն օր մսով կերակուր տալիս:

Հալածվածները այդպիսով փրկվել էին: Նա մանաւանդ, որ էլ վախ չունէին իրանց աղջիկների առևանգվելու կամ կանանց անպատւութեանը ականատես լինելու և ոչ էլ առանց օրէնքի՝ թալանվելու:

Խօսում, ծիծաղում, կատակներ էին անում նրանք, խումբ-խումբ հաւաքված ճաշարանի առաջ: Մի կողմում, քարակոյտի վրա, մի նոր գաղթած կին հներին պատմում էր իրանց ճանապարհորդութիւնը, սառնութեամբ թւում էր ճանապարհին ցրտից ու քրդերից սպանվածներին... գերանների վրա բազմած երիտասարդներից մէկն էլ պատմում էր Համիդիէ զօրքի գործերը:

Կտուրի վրա նստոտել էին ծծկեր մանուկ ունեցող կանայք և ջահիլ աղջիկներ. սև էին և ցնցոտիներով պատած, բայց սիրուն էին, և կարսեցի շատ ջահիլներ իրանց հայեացքները յաճախ ուղղում էին դէպի այդ դէմքերը:

Ցածում, լուսամուտի առջև, միմեանց էին հրում և աշխատում էին միմեանցից առաջ անցնել, լուսամուտին մօտ լինել և շատ կերակուր ստանալ: Մեծ մասը մանուկներ ու պատանիներ էին:

Ներսում խոհարարը երկար չերեփով կաթսաների կերակուրն էր խառնում, նրա օգնականը՝ փայտ դցում հնոցի մէջ, իսկ հերթապահ ակնոցաւոր երիտասարդը՝ բաժին ստացողների ցուցակն էր զննում:

Եղանակը քիչ տաք էր. արևը պայծառ փայլում էր և քամին չվչվացնում: Ճաշարանը գրեթէ բազարի մէջն էր, գլխաւոր պօստային ճանապարհի կողքին. դրա համար էլ կառքերի և բազմութեան ձայնը բացի լայն դռնից ազատութեամբ ներս էր գալիս:

—Ասում են, որ ճաշարանը շուտով փակելու են, ասում էր մի պառաւ ալաշկերտցի կին,—դուք չէ՞ք լսել:

—Չ՛է, չենք լսել, պատասխանեցին շատերը:

—Ի՛նչ պիտի լինի մեր դրութիւնը, դիտել տուեց մի ուրիշ կին—որդիներս կը կոտորվեն քաղցածութիւնից. մարդս մեռել է. պզտիկներից մէկն էլ հիւանդ է, չը գիտեմ ինչ անեմ:

—Ապա ես, ձայնեց քիչ հեռուից մի երրորդը—երեք որդի ունեմ, երեքն էլ տկար, թոյլ, փոքր...

Խօսակցութիւնը ընդհատվեց, երբ այդ րօպէին մի կառք կանգ առաւ բակի մեծ դրան առջև: Կառքից ցած իջաւ պաշտօնական հագուստով հասակաւոր մի անձ և արագ քայլերով ներս մտաւ:

Ամենքը լռեցին, շատերն էլ, նոյն իսկ կանայք, ոտքի ելան:

Պաշտօնական անձը, որ մի զինուորական բժիշկ էր երևում, բարևեց բոլորին թեթև կերպով և ճաշարանի սենեակը մտաւ, բայց մտնելուց առաջ դրան մօտ քիչ կանգ առաւ և ասաց.

—Հա, հըմ, արդէն եկել էք. ես ինչքան շատ էք այսօր... հաց պէտք է որ դիմանայ:

Այդ ասելով բժիշկը դարձաւ խոհարարին և հարցրեց.

—Միթէ պատրաստ չէ կերակուրը, սկսեցէք բաժանել:

—Սկսենք, ձայնեց հերթապահը:

—Դէհ, խօսեց բժիշկը դրսի ամբոխին,—քիչ յետ քաշվէք, տեպրակներդ էլ պատրաստ պահէք. կերակուրը բաժանվելու է: Հանգարտ եղէք, իրարու չը հրէք:

Սկսեցին իրարու հրել, ճմլել. ամաններ ու տեպրակներ միմեանց ետևից պարզվեցին դէպի լուսամուտը. լսվեց հայհոյանք, անէծք:

—Չէ՛, այդ չեղաւ, բացականչեց բժիշկը—մի հրէք իրարու. ով տոմսակ ունի, թող նա առաջ գայ. տոմսակ չունեցողները ետ... դու չունես, ինչու ես հրում, ետ գնա... իսկ դու, այ աղջիկ, ո՞ւր է տոմսակդ:

Մշեցի մի աղջիկ էր, որ լռութեամբ կանգնել և կապտագոյն հրաշալի աչքերը բժշկի վրա սևեռել: Լսելով, որ խօսքը իրան են ուղղում, նա ցընցվեց. երազում էր:

Շիկահեր էր, վայելուչ հասակով և քնքոյշ գծագրութեամբ. դէմքը ցրտից ու նեղութիւններից սևացել էր:

—Ունիմ, թոթովեց նա, ձեռքի տեպրակը ցոյց տալով:

—Լաւ, սպասիր հերթիդ, ասեց բժիշկը:—Մշեցի ես դու:

—Հրամանք ես:

Եւ կարմրելով, դէմքը խոնարհեցրեց:

Հերթապահ երիտասարդը, որ բժշկի ետևից նայում էր, արեց իր դիտողութիւնը:

—Ինչ համակրելի, գեղեցիկ դէմք ունի, ասեց նա բարձր ձայնով,—բայց ինչ խեղճ հագուստ, ցնցոտիներ է... ուրիշ գեղեցիկներ էլ կան այնտեղ, կտուրի վրա, նայեցէք, բժիշկ:

—Այո, ասեց բժիշկը, բայց ոչ մէկը սրա չափ գեղեցիկ չէ:

Այդ միջոցին խոհարարը մօտեցել էր ամանները առնելու, որպէս զի կերակուր լցնէ: Ամանների մի բազմութիւն բարձրացաւ դէպի նրան:

—Քիչ հեռու, քիչ հեռու, ձայնեց նա,—մի վախենաք, ամենքիդ էլ կը հասնի:

Մի քանիսներից յետոյ հերթը մշեցի գեղեցիկ կնոջը եկաւ:

—Քանի բաժին, հարցրեց նրան օգնականը:

—Երեք, պատասխանեց աղջիկը կաս կարմիր կտրած:

Տեպրակը անցաւ օգնականի ձեռքը. նա բաց արաւ և կարդաց.

—Գոհերցի Վրթնոի այրին... երեք բաժին. ճիշդ է, լցրէք:

Ամանը լցվեց: Նազենիկն էր այդ աղջիկը: Առաւ նա կերակրով լի պուտուկը, ուժ տուեց, ճըղեց ամբոխը: Մի քանի անգամ քիչ մնաց ամանը

կազմել մի ինքնավարական նահանգ. միւս մասը վճռականապէս յայտնում է, որ Թիւրքաց Հայաստանի բարւոքելը պէտք է թողնել Ռուսաստանին: Առաջ բերելով անգլիական մամուլի այդ կարծիքը, ռուս լրագիրը իր կողմից այն կարծիքն է յայտնում, թէ որովհետև Թիւրքաց Հայաստանում բազմազան է ազգաբնակութիւնը և ցեղական, դաւանական, դասակարգական յարաբերութիւնները շատ բարդ են, տնտեսական և ազգայնական թշնամութիւնը շատ սուր կերպարանք է ստացել, ուստի երկրի խաղաղացումը կարող է իրագործվել միայն դրսի ոյժով, մի այնպիսի ոյժով, որ ընդունակ լինի համամարդկային կուլտուրական խնդիրների բարձրութեան վրա կանգնել և օբէկտիվ մնալ տեղական կեանքի անհամար հակասութիւնների լուծման ժամանակ:

Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ Բ. Դուռը բողոքեց յօգուտ Հայաստանի և Մակեդօնիայի Բօլգարիայում տեղի ունեցած միտինգների դէմ:

Կ. Պօլսից Հիւսիսային գործակալութեանը հեռագրում են. „Վանից հաղորդում են հայ ազգաբնակութեան թշուառութեան մասին: Թիւրքաց իշխանութիւնները անդադար կանչում են հայերին գիւղերից մեծ թւով և պահում են նրանց որպէս պատանդ":

ՀԻՊԱՏՈՍԱԿԱՆ ՀԵՐՔՄԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Թիֆլիսի թիւրքաց հիւպատոսը շարունակում է հերքել: Սակայն ոչ թէ փաստերով, թւերով, դօկումենտներով, այլ միայն մի բառով—անհիմն է:

Մենք ասում ենք. թիւրքերը կոտորում են հայերին. հիւպատոսը պատասխանում է.—անհիմն է:

Մենք ասում ենք. Սասունում սպանված են 10 հազար հայեր. հիւպատոսը պատասխանում է.—անհիմն է:

Մենք ասում ենք. Սասունում աւերված են 24 գիւղեր, հիւպատոսը պատասխանում է.—անհիմն է:

Մենք ասում ենք. 10 հազար հայեր են բանտարկված. հիւպատոսը պատասխանում է.—անհիմն է:

Մենք ասում ենք. Սեբաստիայի եպիսկոպոսին արգելված է Կ. Պօլիս գալ, և նա չեկաւ.—հիւպատոսը պատասխանում է.—անհիմն է:

Մենք ասում ենք. Համիդէի զօրքերը աւերում են երկիրը. հիւպատոսները պատասխանում են.—անհիմն է:

Մենք ասում ենք. Թիւրքաց Հայաստանի ժողովուրդը աղքատանում է, գաղթում է, փախչում է իր երկրից. հիւպատոսը պատասխանում է.—անհիմն է:

Եւ երբ այդ բոլորը ասելով, ամբողջ աշխարհի հետ միասին մատնանիշ ենք անում ճիշդ թւերի, դօկումէնտների, արեգակի պէս պարզ փաստերի վրա.—հիւպատոսական հերքումը էլի նոյնն է կրկնում.—անհիմն է:

Սակայն, ասեցէք, ի սէր Ալլահի, տեսնված բան է, որ փաստը, իրողութիւնը, թիւը հերքվի մի դատարկ բառով, մի «անհիմն» խօսքով:—Երբէք:

Եւ այն, ինչ որ ասում ենք, միայն մենք չենք ասում. այդ նոյնը աւելի խիստ, աւելի մանրամասն ասում է ամբողջ Եւրոպան, ամբողջ եւրոպական և ռուսաց մամուլը, բոլոր հիւպատոսները, վերջապէս ամբողջ քաղաքական աշխարհը:

ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑԸ

Լօնդօնից հեռագրում են, որ այնտեղի պաշտօնական շրջաններում շատ գոհ են այն բանից, որ Թիւրքաց կառավարութիւնը համաձայնվել է Հայաստանում կատարված դէպքերի քննութեան նոր ծրագրին, մասնակցութեամբ Անգլիայի, Ռուսաստանի և Ֆրանսիայի: «Standard»-ը երաշխաւորելով իր տեղեկութիւնների ճշդութիւնը, հաւատացնում է, որ բրիտանական կառավարութիւնը, ցանկանալով ապահովել այն քննիչ յանձնաժողովի անկողմնապահութիւնը, որ նշանակել է Թիւրքաց կառավարութիւնը Բիթլիսի վիլայեթի Սասունի գաւառում կատարված անցքերը քննելու համար, պահանջել է, որ այդ յանձնաժողովում անպատճառ մասնակցեն մի քանի պետութիւնների ներկայացուցիչներ, որպէս զի սրանք կարողանան ներկայացնել իրանց՝ կառավարութիւններին առանձին զեկուցումներ այն փաստերի հիման վրա, որ նրանք կը ժողովեն մանրամասն հետազօտութիւնից յետոյ:

Բրիտանական կառավարութեան տեսակէտով՝ Թիւրք յանձնաժողովի կազմած զեկուցումը միայնակ բաւարար չէ կարող նկատվել:

Սուլթանը իր սեփական նախաձեռնութեամբ, ինչպէս հաղորդում է «Standard», առաջարկեց Բերլինի դաշնագիրը ստորագրող բոլոր պետութիւններին ուղարկել յանձնաժողովի մէջ մասնակցելու համար իրանց ներկայացուցիչներին:

«Polit. Correspondenz» լրագրի ասելով, Սեն-Ջեմի կաբինետը Բարձր Դրան ուղարկած նոտայում ապացուցանելով անկողմնապահ քննութեան կարեւորութիւնը, առաջարկում է յանձնել այդ քննութիւնը այն երեք պետութիւնների հիւպատոսներին, որոնք գրացի են այն երկրին, ուր կատարվել են տխուր անցքերը, այն է Էրզրումի անգլիական, ֆրանսիական և ռուսաց հիւպատոսներին: Եռեքպետեան դաշնակցութեան պետութիւնները, ինչպէս հաղորդում են Լօնդօնից, դեկտեմբերի 15-ից, համաձայնվեցին սահմանափակել եւրոպական միջամտութիւնը այդ երեք պետութիւնների հիւպատոսների մասնակցութեամբ այն յանձնաժողովում, որ պէտք է քննի Սասունի անցքերը. Թիւրքաց կառավարութիւնն էլ անգլիական այս առաջարկութեան դէմ չը բողոքեց: Անգլիական մամուլը բերկրութեամբ ողջունում է արտաքին գործերի մինիստր լօրդ Կիմբերլէյի այս դիւանագիտական աջողութիւնը:

Անգլիական «Morning Post» լրագիրը հաղորդում է, որ Բիթլիսի վիլայեթում տեղի ունեցած անցքերի առիթով յարուցված հայկական խնդիրը ամենևին չէ իջել ասպարէզից: Լրագրի ասելով, Կ. Պօլսի մէջ գործերի դանդաղ շարժումը հետևանք է այն բանակցութիւնների, որ սկսել է անգլիական կառավարութիւնը Բերլինի դաշնագիրը ստորագրող պետութիւնների հետ: «Daily News» լրագիրը շարունակում է պնդել, որ Եւրոպան պէտք է միջամտի հայկական խնդրի մէջ: Հաստատ տեղեկութիւններից յայտնի է, որ անգլիական կաբինետը ուղարկել է նոտա եւրոպական կառավարութիւններին՝ դարձնելով նրանց ուշադրութիւնը Հայաստանում կատարված թիւրքական խստութիւնների վրա: Ամենից շատ հոգ է տանում և գործում է անգլօ-հայկական մասնաժողովը, որ պահանջում է մեծ պետութիւնների կողմից ճնշում գործել Թիւրքիայի վրա և մինչև անգամ նաւատորմ ուղարկել Դարդանել:

«Правит. Вѣстникъ»

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԽԱԲՈՒՍԻԿ Է

Մենք շատ անգամ առիթ ենք ունեցել լսելու, որ այս կամ այն ասիական երկիրը ազատութիւն է տալիս քաղաքակրթական գործունէութեան համար, որ, օրինակ, կարելի է այնտեղ ազատ կերպով բանալ և պահպանել ամեն տեսակ դպրոցներ, տպել այս կամ այն գիրքը, քարոզել այս կամ այն փիլիսօփայական սիստեմը, ստանալ զանազան ծայրահեղ ազատամիտ գրքեր և լրագրներ: Եթէ մէկը, արդարև, ցանկանար Աֆղանիստանում, Աբիսինիայում, Պարսկաստանում, իսկ մի քանի ժամանակ առաջ նոյն իսկ Թիւրքիայում գաղափարական և կուլտուրական մի որ և է գործ կատարել, նա կարող էր ազատ կերպով այդ անել, ասել, խօսել, տպել, տպածը ստանալ և ուղարկել:

Իրականութիւնը ցոյց է տալիս յիրաւի, որ այն կուլտուրական փորձերը, որոնք եղած են այդպիսի երկիրներում, յաճախ ոչ թէ միայն չեն ենթարկվել հալածանքի, այլ և կարծէք թէ մի տեսակ խրախուսվել են, արժանացել են նոյն իսկ գովեստների և մինչև անգամ դրամական նպաստների՝ ղեկավարող վարչական մարմինների կողմից:

Այդ մխիթարական հանգամանքը այնքան արդէն հաստատուն, հիմնական մի երևոյթ է ներկայացել շատերի համար, որ մարդիկ ոչ միայն ոգևորվել են այդպիսի երկիրների բռնած համակրելի դիրքով դէպի քաղաքակրթական շարժումները, այլ և վստահացել են զբաղվել լուրջ գործեր սկսելու ծրագիրներով:

Բայց այդպիսով միամիտ մարդիկ մոռացել են մի բան, որ այդպիսի երկիրների այսօրվայ իբր մի լուսաւոր վերաբերմունքը դէպի կուլտուրական գործունէութիւնը միայն խաբուսիկ մի երևոյթ է, որ մամուլի, խօսքի ազատութիւնը, դպրոցական գործի ազատ կազմակերպութիւնը միանգամայն խաբուսիկ են այդ տեղերում, և որ ինչպէս դիւրութեամբ և թեթևութեամբ նրանք կեանք են ստացել, նոյնքան թեթևութեամբ նրանք կարող են վերցվել հրապարակից, կործանվել, խափանվել, հալածվել:

Իրականութիւնը դառն կերպով ապացուցեց, որ այդպիսի երկիրներում երէկվայ ազատ կուլտուրական գործը այսօր այնպիսի հալածանքի ենթարկվեց, որ պարզ ցոյց է տալիս, թէ այդ գործը երբէք գիտակցաբար սիրելի չէ եղել այդ երկիրներում և եթէ նա այնտեղ ծնունդ է առել, առաջ է գնացել և չէ արգելվել ու խեղդվել իր սաղմում, այդ միայն այն հանգամանքի շնորհով, որ նրա իսկական նշանակութիւնը երբէք չէ ճանաչվել, որ նրա գաղափարական հիմունքը և մեծ նշանակութիւնը բոլորովին հեռու են եղել այդ երկիրները ղեկավարող մարդկանց հասկացողութիւնից, կամ թէ վերջապէս այդ համակրելի ձեռնարկութիւնները անհասկանալի են մնացել նրանց համար:

Մինչդեռ հաստատ կուլտուրայի ներկայացուցիչ ազգերի մէջ նոյն իսկ յետադէմ խմբերը և կուսակցութիւնները, որչափ և ծայրայեղ սահմանափակումներ հնարեն, դարձեալ նրանք երբէք չեն բացասի քաղաքակրթութեան հիմնական պահանջները: Օրինակ, Անգլիայում ամենայետադէմ գործողներն անգամ այնքան բարձր են պահում մամուլի, խօսքի ազատութիւնը, որ նրանք սուրը ձեռքին կը կռւեն այդ ազատութեան համար, եթէ նրան վտանգ սպառնայ:

Անկուլտուրական, անկիրթ, վայրենի ազգերը չեն հասկանում քաղաքակրթութեան նշանակութիւնը...

սահէր ձեռքից, բայց նա պարեգօտու քղանցքը բարձրացրեց և նրանով բռնելով տաք ամանը, աջողվեց հասցնել մինչև բագի դուռը:

Այդտեղ նա երկար՝ խոր առուակի մօտ կանգ առաւ, կռացաւ և սրբեց պուտուկի կոթերին կպած չուանը: Յետոյ էլի երկար պարեգօտի քղանցքը ձեռքի մէջ առաւ և նրանով ուզեց բռնել չուանը, երբ մի ձեռքը դիպաւ պուտուկին և մի ձայն լսվեց իր կողքից, որ ասում էր.

—Ինձ թող պուտուկը:

Ցնցվեց ու վեր նայեց:

—Ես եմ, Նազենիկ, ասաց խօսողը,—մի՛ վախենայ... իսկ այժմ թող տուր ինձ վերցնել ամանը և գնանք... ուրեմն այստեղից էր, որ ամեն օր կերակուր վերցնելու էիր գալիս և ինձ խաբում էիր, թէ ձեր կերակուրը մի տեղացու խոհանոցումն էք եփում և դու գնում ես բերելու...

—Պետրոս... կմկմաց աղջիկը աղաչաւոր ձայնով—մի նեղանայ, Պետրոս-ջան... չուզեցի յայտնել մեր այս ամօթը:

—Քալէ... ինչու նեղանամ, առաջ ընկիր և գնանք:

Երկուսն էլ քիչ առաջացան դէպի դուռը:

—Այդպէս ուրեմն, շարունակեց Պետրոսը գունաթափ և դողդոջուն ձայնով,—մուրում էք... Ես տեսայ, թէ որտեղ և ինչպէս էիր կանգնել մի ժամից ի վեր, այս մի կտոր կերակուրը ստանալու համար... որքան ընկել ենք մենք, որքան... յիշում ես, Նազենիկ, թէ ինչպէս պուտուկներով մաքուր և թարմ, ոչ այսպէս անհամ, կերակուրներ էիր ցրվում մեր գիւղից անցնող աղքատներին.... իսկ այժմ.. չէ, այս շատ դառն է... և դեռ ձեռքումս է այս ստորացնող ամանը:

Ասաց ու բարկութեամբ պուտուկը շպրտեց բագի խոր առուակի մէջ:

—Պետրոս... բացականչեց Նազենիկը յուսահատ ձայնով—մօրս քաղցած թողիր...

Յետոյ լռեց և գլուխը խոնարհեցրեց:

—Քաղցած, ասաց Պետրոսը—էհ, ինչ անենք, թող քաղցած մնայ... ինչու ինձ խաբեցիք. ես կարծում էի թէ բան էիք ծախել երկրում և փող ունէիք հետներդ, թէ չէ Թեհրիս մէջ ոյժ չը կայ, չէ՞ որ կարող էի աշխատել ու մի կտոր հաց ճարել ձեզ համար... գործի չէի ձեռնարկում, որովհետև ուզում էի, որ ետ դառնանք, ետ... մեր երկիրը գնանք...

Նրանք դուրս էին եկել բագից, ընկել էին մեծ ճանապարհի վրա և քայլում էին գետափին ի վեր:

—Էհ, այո, շարունակեց Պետրոսը երկար լռութիւնից յետոյ՝ տխուր, կծու ձայնով.—անհոգ թէ ինչու եկաք այստեղ և թողիք ձեր տունն ու տեղը: Գնալ, կանգնել այդ ողորմելի մարդկանց մէջ, մի ժամ սպասել, այդ սպասելու մէջն իսկ ամփոփված ստորութիւնը, նախատինքը տանել և այդ բոլորը մի աման կերակուրի համար...

Նազենիկը չէր պատասխանում, կծկվել էր, բոբիկ ոտներով ցեխի միջից քայլում էր և քիչ էր մնում լար:

—Լսում էի՞ր թէ ինչեր էին խօսում չուրջդ, հարցրեց պահ մի լռութիւնից յետոյ երիտասարդը:

—Ոչ, պատասխանեց աղջիկը,—ես քեզ ու մօրս վրա էի մտածում:

—Իսկ ես լսում էի, հեռու նստել լսում էի այն կնոջ խօսքերը, որ ասում էր, թէ մենք եկել ենք մեր երկրից և ազգի ձրի հացն ենք ուտում, որ մենք ծոյլ ենք, խարդախ ենք...

Քայլում էին աշխատելով չոր տեղեր կոխել: Քամին բաց էր անում Նազենիկի պարեգօտը և ցոյց տալիս մերկ սրունքները. նա ստիպված էր պարարվել նրա մէջ, կծկվել, իսկ գլխի թաշկինակը աւելի ցած քաշելով՝ երեսը ծածկել:

—Կը մրսես, շուտ շուտ գնանք, ասաց Պետրոսը և յետոյ նորից շարունակեց.

—Չէ, պէտք է ետ դառնալ, ասաց յուզված ձայնով. այստեղ քեզ վրա նայում են իբր յափշտակողի վրա: Եւ իրաւ, ինչ ենք մենք՝ այն, ինչ որ տեղացի աղքատների համար էր, մենք ենք գրաւում. ինչ իրաւամբ: Երէկ մի դրան մօտից անցնում էի, լսեցի թէ ինչ խօսքեր էր ասում մի կարսեցի հաստ ու կարճլիկ կին մի բուլանխեցի նիհար կնոջ, որ գրկել էր իր մահամերձ մանուկին: Գիտե՞ս ինչ էր ասում:

—Ես ինչ գիտեմ. . մռմռաց Նազենիկը—ինձ այժմ տանջում է այն միտքը, թէ մայրս ինչ պիտի ուտի, քաղցած է:

—Մենք կը տեսնենք այդ, պատասխանեց խիստ ձայնով Պետրոսը—հերիք է, որքան մուրացինք, ստորացանք... ես էլ ձեզ հետ ուտում էի այդ մուրացած կերակուրը... Ոչ, այդ անկումս երբէք չեմ մոռանալու. Գոմերցի Պետրոսը ողորմութիւն առնի, ողորմութիւնով ապրի.. Շա՛տ, շատ ընկանք:

—Կարսեցիք բարի են, Պետրոս, խօսեց Նազենիկը—տալիս են և չեն ստորացնում, մեզ միշտ օգնում են:

—Ես էլ գիտեմ որ օգնում են, բայց այն էլ բաւական է, երբ քեզ վրա նայում են, որպէս մուրացողի վրա, արհամարհանքով, ցաւակցութեամբ... միթէ՞ դու քեզ վատ չես զգում, երբ ժամերով սպասում ես այդ լուսամուտի առաջ:

—Շատ վատ է գալիս, ասաց Նազենիկը,—ուզում եմ որ գետինը պատռվի՝ ես մէջը մտնեմ. մանաւանդ առաջին օրերը.. թագնվում էի Եղսօյի ետևը, ամաչում էի, կարծում էի թէ ամենքը ինձ մատով են ցոյց տալիս, կերակուր չէր մըտնում բողազս... հիմա էլ չէ մտնում...

—Ես զգում էի որ այդպէս կը լինէր, գիտեց Պետրոսը.—մենք չենք սովորել մուրալու. օ, մուրալուց ինչ վատ բան կայ... Չէ, պիտի ետ դառնալ, հերիք է. ետ դառնանք, սա ապրել չէ, սա կեանք չէ, այս կեանքը մեռնելուց վատ է:

—Ես բան չեմ ասում, ասաց մեղմութեամբ Նազենիկը—դու գիտես որ ես կը գամ, քեզ հետ ուր որ ուզես՝ կը գամ. իսկ մայրս... չէ՞ որ հիւանդ է, շատ հիւանդ. տեղից շարժվել չէ կարող, ծերացել է, գնալու նեղութիւնները տանելու ընդունակ չէ:

—Կաշխատենք տանել, պնդեց Պետրոսը—այսպէս ապրել չէ կարելի, ես չեմ դիմանայ որ դու նորից գնաս և կանգնես այնտեղ, այն լուսամուտի առաջ... ո՛չ...

—Ապա ինչ անենք... մայրիկը չէ կարող գալ, կը մեռնի, հօրս վրա շատ է մտածում. երէկ ասում էր, թէ երանի հօրս պէս ճանապարհին, հայրենի հողի վրա մեռած մնար: Դու կարծում ես թէ նրա բողազից ցած է գնում այդ կերակուրը: Քանի՜ քանի անգամ ասել է. «Նազենիկ, այս մուրացած կերակուրը ինձ սպանում է...» Բայց եթէ դառնանք,—աւելացրեց նա, էլի մի և նոյն ճանապարհով ենք ետ դառնալու. վատ ճանապարհ էր. քիւրդերով լիքն էր. քանի անգամ քիչ մնաց ինձ փախցնէին: Խեղճ հայրս ինչեր էր քաշում,

թիւնը և նրանց տուած արտօնութիւնները և ազատութիւնը խաբուսիկ երևոյթներ են, որոնք չուտով չքանում են և օդն են ցնդում, երբ ասիական խաւար ոգին մի որ և է առիթից վառւում է և բորբոքւում։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

—

Վաղը, ամսիս 25 ին, երեկոյեան 7 ժամին, դումայի դահլիճում նշանակված է Կովկասի Հայոց Բարեգործական ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովը։

Այդ առիթով ընկերութեան խորհուրդը հրատարակել է այս օրերս իր 1893 թւի գործունէութեան տեղեկագիրը, որից երևում է, որ 1893 թւի ընթացքում ընկերութիւնը ունեցել է 68 մշտական և 1570 գործադիր անդամներ, ուրեմն ընդամենը 1638 անդամներ Թիֆլիսում և 17 քաղաքներում։

Ըստ քաղաքների այդ թիւը դասաւորված է հետևեալ կերպով. Թիֆլիսում—326, Դերբէնտում 22, Շուշում—137, Կաղզուանում—42, Նոր Բայազէտում—32, Ախալցխայում—74, Ախալքալաքում—23, Արմաւիրում—184, Ցխինվալում—22, Ալէքսանդրոպոլում—49, Կարսում—113, Հին Նախիջևանում—61, Նուխում—92, Թելաւում—60, Երևանում 220, Բաթումում—76, Գորիում—48, Վաղարշապատում—56 և Բագւում—1։

Տարվայ ընթացքում ընկերութիւնը իր կենտրոնով և 17 ճիւղերով ունեցել է ընդհանուր եկամուտ՝ 53,703 ր. 75 կ., որից 7,647 ր. 14 կ. մնացորդ 1892 թւից, իսկ ծախս—40,301 ր. 86 կ. և մնացորդ առ 1-ն յունվարի 1893 թւի—13.401 ր. 89 կ.։

Այս 40.301 ր. 86 կ. ծախսը գործադրվել է հետևեալ կերպով. 1) ուսումնարաններ—12.833 ր. 67 կ. 2) թատրոն և արհեստներ—552 ր. 3) ուսանողներ և աշակերտներ—4001 ր. 85 կ. 4) գրքերի տպագրութեան—82 ր. 57 կ. 5) ընթերցարան—2,002 ր. 69 կ. 6) պարտքերի վճարում—11,084 ր. 66 կ. 7) տառապեալների—2,640 ր. 50 կ. 8) նպաստ հաստատութիւններին և ուսուցիչներին—2,247 ր. 24 կ. 9) դիւանական ծախս—1,477 ր. 51 կ. 10) անձեռնմխելի գումարին—3231 ր. 91 կ. 11) պետական 5%—146 ր. 50 կ.։

Ընկերութեան կարողութիւնը կենտրոնում առ 1-ն յունվարի 1893 թւի եղել է 54 462 ր. 87 կ.։

Խորհուրդը 1893 թւի ընթացքում ունեցել է 34 սովորական և 1 արտակարգ նիստ և այդ 35 նիստերում քննել և վճռել է 221 խնդիրներ։

ՊԱՏԱՆԻ ԴՈՒՄՉԵՎԻ ԿՈՆՑԵՐՏԸ

—

Ամսիս 21-ին, Թիֆլիսի ժողովարանի դահլիճում կայացաւ պատանի ջութակահար Կոստիա Դումչևի կօնցերտը, որի յաջողութիւնների աննշմարելի լինելու պատճառով՝ դժբաղդաբար դահլիճը լի չէր։

Կոստիա Դումչևը Դօնի կօզակների հասարակ դասակարգի ծնողների զաւակ է. Նրա ընդունակութեան վրա ուշադրութիւն են դարձրել դեռ չորս տարեկան մանկութեան օրից. այդ երեխան այնքան արագ առաջադիմութիւն է արել, որ 8 տարեկան հասակում արդէն հրապարակաբար սկսեց կօնցերտներ տալ։

Մենք Նրա կօնցերտները լսել ենք սրանից հինգ տարի առաջ, երբ Նա 9 տարեկան հասակում գալով Կովկաս՝ գրեթէ մի տուրնէ կատարեց յայտնի քաղաքներում կօնցերտներ տալով։ Այն ժամանակ Նրան լսելիս՝ մենք ցաւում էինք, յայտնելով այն միտքը. թէ միթէ կարելի՞է այդ հասակի փոքր երեխայի ուժերը այդպէս ի չարը գործածել, մեղադրում էինք ծնողներին, թէ չահախնդրութեան տեսակէտից են նայում երեխայի երաժշտական տաղանդի վրա և վերջապէս դրանով մեծ վնաս կը բերեն երեխային, կը սպառեն Նրա ուժերը և Նա չէ կարող լուրջ շարունակել իր երաժշտական կրթութիւնը։

Բայց այդ օրվայ կօնցերտին բոլորովին հակառակը տեսանք։ Չը նայելով որ այդ հինգ տարվայ ընթացքում երեխայ ջութակահարը չէ դադարել ճանապարհորդել և կօնցերտներ տալ՝ Նա, ինչպէս երևում է, լաւ էլ պարապել է և ջութակի արտիստիկական բոլոր յատկութիւնները գրեթէ կարողացել է ձեռք բերել։ Այժմ ձեր առաջ այն 9 տարեկան երեխան չէ, որի խաղը ևս երեխայ էր, այլ 14 տարեկան պատանի։ Այս տարիքը դեռ շատ փոքր է արտիստ լինելու համար, բայց Նրա նուագելը և գեղարուեստական կատարումը իրաւունք են տալիս անուանել Նրան արտիստ։ Եթէ չը տեսնէք ով է ածողը՝ այլ միայն լսէք, ուղղակի կարելի է մտածել, որ մի մեծ կօնցերտանտ է, որ նուագում է թէ զօրեղ կերպով և թէ ոգւով։

Տեխնիկայի դժուարութիւն ամենևին չէ երևում. այդ հարկաւոր ենք համարում ասել այն պատճառով, որ ծրագիրը այնպիսի մի դժուար ծրագիր էր, որ տեխնիկան եթէ կատարեալ չը լինի, անկարելի է կատարել։ Զօրութիւնը զարմանալի կերպով առաջադիմել է, որ այդ փոքր ձեռքերը ուժեղ են նուագում։ Այդ ապացուցանում է Նրա կատարած պիեսաներից՝ Պ ա գ ա ն ի ն ի ի կօնցերտը, Վ և ն ի ա վ ս կ ո ւ և Վ ի է տ ա ն ի հեղինակութիւնները, որոնց խուրաքանչիւր կտորը փոքրիկ արտիստը կատարեց մեծ ոգևորութեամբ, այնպէս որ տեղ տեղ շատ զօրեղ տպաւորութիւն էր թողնում լսողի վրա։

Փոքրիկ Կոստիա Դումչևը մի օր կը լինի շատ մեծ Կոստիա Դումչև իր երաժշտականութեամբ. Նրա ապագան մեծ է. Նրանից կը լինի մի վիրտուօզ, որը կը հասնի եթէ ոչ Վենիավսկուն գոնէ անպատճառ Սարասատէին։

Ամսիս 25-ին արքունական թատրոնում կը լինի Դումչևի երկրորդ և վերջին կօնցերտը։ Խորհուրդ կը տայինք մի անգամ լսել Նրան։

Երաժիշտ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄՕՍԿՎԱՅՈՒՄ

—

Մօսկվայում, ռուսաց Ազնուականների ժողովարանում դեկտեմբերի 17 ին տեղի ունեցաւ հ ա յ կ ա կ ա ն երեկոյթը։

Այդ երեկոյթը, ինչպէս նկարագրում է «Русск. Вѣдом.» լրագիրը, աչքի էր ընկնում իր բազմազարդութեամբ և կենդանութեամբ։ Կօնցերտային էստրադայի տեղի վրա բեմ էր շինված, որի ճակատի վրա նկարված էր Անի քաղաքի աւերակների պատկերը։ Բեմի վրա դրվեցին կենդանի պատկերներ, որոնց սիւժէտը առնված էր մասամբ հայ ազգի էպօսից և դիցաբանութիւնից, մասամբ ներկայացնում էր հայոց ժամանակակից կեանքը, մասամբ էլ ալլէգորիա էր։

Պատկերները պարզւում էին արևելեան ճաշակով կատարված երաժշտական կտորները, որ այդ երեկոյթի համար գրել էր Ա. Կորէշչէնկօ։ Երեկոյթը մեծ աջողութիւն ունէր։ Կատարողներին ողջունում էին աղմկալի ծափահարութիւններով։ Գէնեցկին, որը խօրի և օրկէստրի հետ միասին կատարեց «Լօլօ» մարշը, դափնեայ պսակ մատուցին, իսկ Կորէշչէնկօին և նկարիչ Սուրէնեանցին—թանգագին ընծաներ։

Երեկոյթը աւարտվեց լէզգինկայով, որ սկսվեց բեմի վրա և շարունակվեց ժողովարանի փոքր դահլիճում, որը շքեղ կերպով զարդարված էր արևելեան ճաշակով և ներկայացնում էր մի մեծ վրան, զարդարված գորգերով, դիվաններով և լուսաւորված էր էլէկտրական գոյնզգոյն լապտերներով։ Դիվանների վրա նստոտեցին սազանդարները արևելեան գործիքներով, որոնց ակօմպանիմէնտով լէզգինկա էին պարում։ Մեծ դահլիճում մինչև ուշ գիշերը շարունակվում էին ուրիշ պարեր։ Երեկոյթին ներկայ էին պարսից արտակարգ դեսպանութեան մի քանի անդամներ, որ Պետերբուրգից գալով՝ գտնվում են այժմ Մօսկվայում։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թիֆլիս, դեկտեմբերի 20-ին

«Մշակի» մէջ տպված էր մի թղթակցութիւն Կ. Պօլսից, որը «Новое Обозрѣніе» լրագիրը արտատպել է իր նոյեմբերի 31-ի համարում։

Այդ թղթակցութեան մէջ ասված էր, որ Սեբաստիայի Պետրոս եպիսկոպոսը կանչված լինելով պատրիարքարանի կողմից՝ Թիւքաստում տեղի ունեցած անկարգութիւնների մանրամասնութիւնները տեղեկացնելու համար, յետաձգեց իր գնալը՝ Թիւրքաց կառավարութիւնից ստացված հրամանի պատճառով։ Այդ նորութիւնը անհիմն է, ինչպէս և առաջինը, որը խօսում է 10.000 հայերի (?) բանտարկութեան մասին Թիւրքաց բանտերում։

Բոլորովին եպիսկոպոսի բանը չէ խառնվել այդպիսի գործում, որը հոգևորականութեան հետ ընդհանուր ոչինչ չունի։

Թիւրքաց ընդհանուր հիւպատոս՝

Մ. Էսսադ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Թիֆլիսի հայոց առաջնորդարանում ստացված է Երևանից պ ա շ տ օ ն ա կ ա ն հեռագիր, որից երևում է, որ այսօր, շաբաթ օր, դեկտեմբերի 24-ին վ ե հ ա փ ա ռ կաթողիկոսը Երևանից ճանապարհ է ընկնելու Թիֆլիս։ Ուրեմն վեհափառը կարող է Թիֆլիս լինել կիրակի երեկոյեան, կամ եթէ ճանապարհին ուշանայ, երկուշաբթի օր։ Հասարակութիւնը վաղուց սպասում էր վեհափառի գալուն և ամենայն հայոց կաթողիկոսը՝ հասարակութեան ցանկութեան լիութիւն է տալիս, Թիֆլիս գալով։ Լսում ենք, որ մի քանի անձինք հասարակութիւնից պատրաստել են վեհափառի համար, Աղստաֆայից Թիֆլիս գալու, յատուկ վագօն։

—

«Մշակի» այս համարը բաղկացած է մէկ ու կէս թերթից։

—

Մեր ընթերցողներին յայտնի է, որ Թիւրքիայի հայերի սովեալների օգտին հանգանակված գումարից 5000 րուբլի Էջմիածնից ուղարկվել էր արտաքին գործերի մինիստրութեան միջոցով Էրզրում, Ղեւոնդ եպիսկոպոս Շիշմանեանին, սովեալներին բաժանելու համար։ Ինչպէս մեզ տեղեկացնում են հաստատ աղբիւրից, ահա ինչ գործադրութիւն է գտել այդ գումարը։ Ստանալով գումարը ռուսաց հիւպատոսից, եպիսկոպոս Շիշմանեան անմիջապէս յայտնում է այդ մասին Էրզրումի վալիին, որն արգելում է բաժանել

մայրս էլ նեղսրտութիւնից ինձ էր անիծում։

Նրանք կանգ էին առել գետափի վրա շինված թումբի մօտ, մի հին բաղնիքի մնացորդ մի սենեակի առաջ։

—Խեղճ Նազենիկս... ասաց երիտասարդը բռնելով Նրա ձեռքը.—մի վախենայ, այս անգամ ես հետներդ եմ, դու գիտես որ իմ կեանքս քեզ համար է միայն։

Աղջկայ աչքերը սիրոյ արտայայտութեամբ լցվեցին. Նա սեղմեց երիտասարդի ձեռքը.

—Ներս մտնենք, ասաց—մայրիկը մենակ է։

Բաղնիքի այդ մնացորդ սենեակից դուրս էին խուժում այլանդակ ձայներ։

Նազենիկը առաջ անցաւ. Պետրոսը հետևեց Նրան։ Ներսում այս այն կողմ, բաց գետնի վրա թափվել էին կին, տղայ, ծեր և աղջիկ, բոլորը ցնցոտիներով, կեղտոտ և խղճալի։

Մի անկիւնում, փսիաթի վրա էր, որ պառկել էր Նազենիկի հիւանդ մայրը։

Նրա դրութիւնը յուսահատական էր. այդ պարզ էր. ամեն ինչ քայքայվում էր Նրա մէջ։ Դժգոյն, աչքերը մարած ու թոշնած։ Գլուխը կռթնեցրել էր բարձի պէս մի տոպրակի և աչքերը առաստաղին՝ տնքում էր ծանր կերպով։

Նազենիկը մօտ գնաց ու չոքեց Նրա առջն։

—Կերակուր չը բերի, մարէ, մրմնջաց Նա—Պետրոս չը թողեց. ասում է հերիք է մուրանք... չատ անօթի ես, մարէ։

Հիւանդ կինը նայեց ուշադրութեամբ չրթերը պրկած դունատ երիտասարդին, յետոյ քիչ բարձրացաւ, յենեց աղջկայ վրա և նստեց։

—Անօթի չեմ, ասաց մեղմ ձայնով—գիտեմ աբաժդ, Պետրոս... գիտէի որ եթէ իմանայիր, այդպէս էիր անելու... Աստուած քեզ պահէ... մենք մեր դռներում չատերի ենք կերակրել, այս մուրացկանութիւնը, այս անկումը սպանեց ինձ։

—Գիտես ինչ, մարէ, ասաց երիտասարդը—ես կերթամ աշխատանք կը գտնեմ և հաց կը բերեմ ձեզ, անհոգ եղէք։ Բայց, աւելի լաւն այն է, որ ետ դառնանք։ Շատ ծանր է. ողորմութիւնը ստորացնում, խեղդում է ինձ... չէ, Պետրոսը սովրած չէ այսպիսի կեանքի։ Գնանք, մարէ, գնանք էլի մեր հողը գտնենք, մեր ջուրը խմենք, մեր ձեռքով աշխատենք մեր հացն ու մեր աշխատածը ուտենք... ի՞նչ կեանք է այս. չորս կողմդ ես նայում—օտար դէմքեր, որոնք կամ զննում են քեզ ինչպէս մի ջէնէվէրի և կամ ցաւում են վրադ, խղճում են... երբ խօսեցնում են, Նրանց ձայնն իսկ վիրաւորական է, Նրանց քաղցրութիւնը բարկացնում է քեզ, զգում ես որ խեղճ ես, խղճում են վրադ, ողորմելի ես և ողորմում են քեզ, ոչինչ չունես և մուրացկանութիւն ես անում... ինչու... չէ, գնանք մեռնենք մեր հողի վրա, հպարտութեամբ մեռնենք, թէկուզ անօթութիւնից հէնց...

Նստեց։ Բաղնիքի մէջ եղած միւս կանայք ու տղամարդիկ լռել, Նրան էին լսում։ Իսկ Նրա ձայնը դողում էր և խիստ յուզված էր։

—Գնանք, շարունակեց Նա—ես մինչև իսկ լաւ եմ համարում քիւրդերից սպանվել, քան այսպէս կեանք վարել։ Ի՞նչ է այս մեր հալը. այս թաց գետնի վրա անդամներդ են փտում, բորբոսնում. առանց ծածկոցի, ցուրտ, քամի... մի կտոր հագուստ չունենք պատսպարվելու, մի քիչ տաք ջուր—մաքրվելու... իսկ այնտեղ, թողել ենք մեր արտ, մեր գութան, մեր տաւարն ու մեր տուն, մեր օդն ու ջուր անուշ, զգլխան ջրեր։—Ահա գարունն էլ եկաւ. կը բացվին ծաղիկներ, օդը կը լցվի մեր թռչունների ճլվլոցով, Սասնոյ լեռներից հեղեղատները կիջնեն.. էհ, մարէ, միտդ բեր մէկ այն սիրուն լեռներ, այն խոտն ու ձնծաղիկ, լալան ու մանուշակ... վերկաց, վե՛ր մարէ, հերի՛ք նստինք. փառք Աստուծոյ, քանի ես կենդանի եմ ձեզ դիպչող չի լինի. երկիր գնանք, թէ լաւ թէ գէշ, մեր տուն-տեղաց մէջ սթարվենք, հալբաթ մի կտոր հաց կը լինի, որ առանց թուք ու մուրի կուտենք. վեր կաց, մարէ, վեր...

Պառաւի և բոլոր լսողների աչքերում արտասուքի կաթիլներ փայլեցին։ Ամենքը սկսեցին պատկերացնել մտքով այն բոլորը, ինչ որ այնպէս ոգևորութեամբ նկարագրում էր Պետրոսը։

Իսկ քամին դրսում սուլում էր տխրագին և պտոյտ գործում բաղնիքի աւերակների մէջ։

—Է՛հ, որդի, խօսեց հիւանդը—մեռնեմ արևուդ, իմ անուշ որդի, իմ օրերս համրված են, էլ ես այստեղ մնացի. չատ չատ մի քանի օր էլ ապրեմ։ Երբ թաղես ինձ, առ իմ Նազենիկ, պահիր Նրան, բայց տար երկիր և թող այս թշուառութիւնների մէջ չը մնայ։ Թէ քիւրդերը սպանեն—թող գրկիդ մէջ մեռնի. անօթութիւնը կը մեռցնի—թող երկրի մէջ մեռնի։ Բարեկամներ կան այնտեղ, ծանօթների մէջ... գնացէք, տուն ու տեղ եղէք, մի տեղ սթարուէք, էլ ձեռք մի պարզէք... մի-մի անգամ էլ ձեր պառաւ, օտար հողի մէջ թաղված թշուառ մօրը յիշեցէք և ողորմիս ասէք։

Կոկորդը լցվեց. ձայնը պահ մի կտրվեց։ Նա գլուխը դրեց բարձին և փակեց աչքերը։

—Երանի ձեզ, շարունակեց Նա մրմունջով—հազա՜ր երանի, որ էն սիրուն դաշտեր պիտի տեսնէք, էն զըզըլուն անուշ ջրեր խմէք, էն մեռոնի ծաղիկների հոտն առնէք... մեր ոչխարների, գառների մայոց լսէք, կովերի բառաչը... մեր արտի ցորենն ուտէք, այգու խնձորենու տակ նստէք... Աստուած իմ, Աստուած իմ, ինչ էի արել քեզ, որ իմ երկրիցս հեռու եմ մեռնում, ոսկորներս երկրիս հողին արժանի չես անում.. ինչ արի, ինչ մեղք գործեցի։

Լալիս էր խեղճ կինը։

Պետրոսը քանի գնում էր աւելի և աւելի գունատվում էր։

—Մարէ, ասաց Նա—հոգ մի անի, կը լաւանաս, քեզ էլ մեզ հետ կը տանենք։

—Չէ, որդի, աչքերը բաց արաւ հիւանդը—ես գիտեմ աստծս, իմ երկրիս արևն էլ չեմ վայելելու... կեանքը ձերն է. գնացէք, մեր հողերի տէրն եղէք...

Ճաշ ստացողները հետզհետէ վերադարձած, ներս էին գալիս, իսկ հիւանդը բոլորովին ուժասպառ էր եղել։ Ընկաւ բարձի վրա և նորից աչքերը փակեց։ Երկու երիտասարդները նստեցին Նրա սնարի մօտ։

Գաղթականները նստեցին խոնաւ գետնի վրա և Նրանց ճաշը սկսվեց։

Սուլում էր քամին, թնդացնում բաղնիքի պատերը, պտոյտներ գործում աւերակների մէջ, հետզհետէ մթնանում էր և արեգակը ծածկվում սև ամպերի տակ...

(Կը շարունակվի)

փողը, մինչև սուլթանից հրաման ստանալը։ Մի երկու ամիս անցնելուց յետոյ, ռուսաց հիւպատոսի ստիպմամբ, վերջապէս ստացվում է հրաման բաժանելու գումարը, այն պայմանով միայն, որ բաշխումը կատարվի տեղական վալիի, ոստիկանութեան և առաջնորդի ներկայութեամբ այն անձերին, որոնց համար կը վկայի ոստիկանութիւնը, թէ սոված են ու չքաւոր։ Եւ այդպիսով 5000 ր. գումարը փոխանակ բաժանվելու Էրզրումի կամ Մուշի վիլայէթների սոված հայ ազգաբնակութեան, բաժանվում է Էրզրում քաղաքի սովորական աղքատներին՝ կաղերին, կոյրերին, անդամալոյծներին։ Տեղեկացնելով այդ մասին էջմիածին, Շիշմանեան եպիսկոպոսը խնդրել է, որ այսուհետև այլ ևս այդ տեսակ գումարներ իրան չուղարկվեն և այդ տեսակ դիմումներ իրան չանվեն։ Որպիսի քաջութիւն...

—

Երէկ ստացանք Պետերբուրգից նոր լոյս տեսած մի հայերէն վիպասանութիւն՝ «Նոր ճանապարհի վրա» վերնագրով, հեղինակութիւն տիկին Մ. Խատիսեանի։ Դա տիկին-վիպագրողի երրորդ վէպն է։

—

Ստացանք Բագուից, «Արօր» տպարանի հրատարակած Պատկերազարդ լիակատար օրացոյց, 1895 թւի, որ բացի օրացոյցից պարունակում է և բաւական հետաքրքիր ու խնամքով կազմած մի յաւելուածական մասն, 12 պատկերներով։ Աչքի են ընկնում դրանցից Ստեփանոս Նազարեանցի և Ներսէս Վարժապետեանի վերաբերեալ յօդուածներ։ Պէտք է ասել, որ «Արօրի» օրացոյցի այս երկրորդ տարին աւելի հարուստ և ճոխ բովանդակութիւն ունի և, մեր կարծիքով, իբրև օրացոյց առաջին տեղը կարող է բռնել մինչև այժմ դուրս եկած բոլոր այդ տեսակ հրատարակութիւնների շարքում և կարող է իբրև օգտակար ձեռնարկ ծառայել հայ ընտանիքներում։ Տպագրութիւնը չքեղ է անցեալ տարվայ նման, գինը 70 կոպէկ է, աւելի էժան, քան անցեալ տարի։ Նոյն տպարանը հրատարակել է այդ «Օրացոյցի» համառօտութիւնը շատ փոքր դիրքով, նշանակելով գինը 15 կոպէկ։

—

«Հայրենիք» լրագրում կարդում ենք. «Խառն ժողովը պիտի գումարուի պատրիարքարանը Սիսի կաթողիկոսութեան վիճակին վրա խորհրդակցելու համար։»

—

Ցօգուտ Գրիգոր Արծրունու արձանի և գրուածքների տպագրութեան ընտացանք. Շամախուց, Համբարձում Մատթէոսեանից 1 րուբլի։ Ուրեմն նախկին 3606 ր. 76 կ. հետ այժմ ունենք 3607 րուբլի 76 կ.։

—

Մեզ խնդրում են տպել հետևեալը. «Հայոց վանքերի կալուածքների մասին մտածող վանականների թիւը այնքան քիչ է, որ եղածները արժանի են առանձին խրախուսանքի։ Այդպիսիներից մէկն է Պօղոս վարդապետ Տէր-Մարգարեան, որ մօտ 33 տարի առաջ նշանակվելով Հաղարծնի վանքում վանահայր, բուռն վանականի համբերութեամբ այդքան ձիգ տարիների ընթացքում ձգտել է՝ թէ վանքը պահպանել և թէ վանքի կալուածների գոնէ մի մասը, որ իր օրով վէճի տակ ընկաւ՝ գրաւոր դօկումենտների կորած լինելու պատճառով, վերահաստատել տալ վանքի անունով։ Վերջապէս երկար աշխատելուց յետոյ, ամսիս 13-ին, կարողացաւ Թիֆլիսի դատաստանական պալատում տանել գործը, հաստատել տալով վանքի անունով 1105 դեսեատին վիճելի կալուածքից մօտ 700 դեսեատինը։ Դա գովելի մի գործ է»։

—

Հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստր Կրիվօշէինի յաջորդ համարում են ֆինանսների մինիստրի օգնական Իվաշչէնկօին։

—

Դեկտեմբերի 21-ին Թիֆլիսի դատաստանական պալատը հաստատեց Բագուի դրամատէրերի՝ Առաքել Ծատուրեանի և Թաղիևի վրա «Եւլախ» կոչված մեծ կալուածքը, որ պատկանում էր Աղալարօվներին։ Այդ կալուածքի վրա պ. Ծատուրեան մտադիր է մի գիւղատնտեսական դպրոց հիմնել։

—

Թիֆլիսաբնակ Ցովհաննէս Տէր-Սարգսեան նուիրեց «Մշակի» 1895 թւի մի օրինակ Թելաւի հայոց դպրոցին։

—

Ներքին գործերի մինիստրութիւնը շրջաբերաբար առաջարկել է Ռուսաստանի հարաւային և մօլօրօսիական նահանգների նահանգապետներին կրկին անգամ հասկացնել տեղական գիւղացիներին, որ ընդհանուր գաղթականութիւնը անպայման արգելված է, նոյնպէս և առանձին ընտանիքներ իրաւունք չունեն գաղթել, առանց պատշաճաւոր թոյլտւութեան։ Եկող 1895 թւին թոյլ կը տրվի գաղթել միայն այն գիւղական ընտանիքներին, որոնց մասին զէմստվօի գլխաւորները կը վկայեն, որ՝ անհրաժեշտ է նրանց գաղթել։

—

Մենք ստացանք այս օրերս լոյս տեսած «Ժողովրդական պատկերազարդ լիակատար տարեցոյց» 1895 թւի, որի կազմողն է Մակար Ջմըշկեան։ Բացի օրացոյցից, գրքոյկը պարունակում է, իբրև յաւելուած, զանազան տեղեկութիւններ, — աստղագիտական, օդերևութաբանական, բժշկական, գիւղատնտեսական, ժամանակագրական. այդ օրացոյցի մէջ տպագրված են մի քանի պատկերներ, որոնք ոչինչ կապ չունեն ոչ օրացոյցի և ոչ ընթացիկ կեանքի հետ, ինչպէս օրինակ մի դարվիշ, էսկիմօսների պատկերը, և այլն։ Երևում է օրացոյցի հրատարակողը պատահմամբ ձեռք է բերել հին կլիշէներ, և մտցրել օրացոյցի մէջ։ Գրքոյկի մէջ մտցրված է են և մի քանի անձանց պատկերներ, որոնցից մի երկուսը ոչինչ հասարակական նշանակութիւն չունեն։ Խորհուրդ ենք տալիս հրատարակչին բաւականանալ միմիայն օրացոյց կազմելով, և ճոխացնել յաւելուածական մասը, որ անկասկած պիտանի է, և անպէտք կլիշէներ և պատկերներ չը տպագրել։ Օրացոյցի գինն է 25 կոպէկ, որ թանգ չէ։

—

Դեկտեմբերի 17-ին «Нива» պատկերազարդ թերթը տօնեց իր գոյութեան 25 ամեակը։

—

ԴԻԼԻՋԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Դիլիջանում անցեալ նոյեմբերից բացվել է ռուսաց ծխական դպրոց, որը ունի դեռ մէկ բաժանմունք երկու սեռի համար։ Այդ դպրոցում, բացի մալականներից, ուսանում են նաև 20-ից աւել հայ տղաներ և օրիորդներ։ Դպրոցը միջոց չունի հայոց կրօնի համար առանձին ուսուցիչ վարձելու. շատ լաւ կը լինի, որ հայոց հոգևոր իշխանութիւնը կարգադրի, որ կամ այստեղի ծխատէր քահանան աւանդէ կրօնը հայերէն, կամ, եթէ նա կը հրաժարվի, այն ժամանակ հրաւիրի տեղական հայոց դպրոցի ուսուցիչ Կ. Դաւթեանին, որ անկասկած ձրիաբար յանձն կառնի այդ պաշտօնը»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՐԴ ՌՕԶԲԷՐՐԻ ԵՒ ՀԱՅ ԱԳԻՏԱՏՕՐՆԵՐԸ

—

Կ. Պօլսից «Моск. Вѣд.» լրագրի թղթակիցը մի քանի հետաքրքիր փաստեր է հաղորդում Ռօզբէրի և Կիմբերլէյ լորդերի դերի մասին հայկական հարցում։

«Մեզ հաստատ յայտնի է, ասում է թղթակիցը,—որ օսմանեան ագիտատօրները ստանում էին եթէ ոչ փողեր—որ միշտ դժուար է ստուգել,—բայց գոնէ խրախոյս անգլիական առաջին մինիստրի կողմից։ Անօգուտ է հերքել այդ փաստը. Բ. Դուռը այդ բանի համար իր ձեռքում բազմաթիւ ապացոյցներ ունի։

«Ինչ որ վերաբերում է հայ ագիտատօրներին, լորդ Կիմբերլէյ կատարելապէս խաբեց Թիւրքիային, հանդէս դնելով իր կեղծ բարեկամական յարաբերութիւնը դէպի Թիւրքաց կառավարութիւնը, իսկ գաղտնի կերպով խրախուսելով ասիական զանազան յեղափոխականներին՝ յամառութեամբ շարունակել իրանց թշնամական ցոյցերը Թիւրքիայի վերաբերմամբ։ Լորդ Ռօզբէրի այն ատենճան շողոքորթում էր նրանց, որ այժմ Սաիդ-փաշա չը գիտէ, թէ ինչ ասէ սուլթանին։

«Բ. Դուռը իր յոյսը ամբողջապէս դրել է Գերմանիայի վրա և յոյս ունի նրա օգնութեամբ վերացնել քննիչ յանձնաժողովը և երեք հիւպատոսների գործունէութիւնը առ ոչինչ դարձնել։

«Կ. Պօլսում, թղթակցի խօսքով, հաւատացած են, որ յանձնաժողովը կընկնի Լետա գետը և դրան կը փոխարինէ մի կօնֆերենցիա, որը, հաւանականօրէն, կը գումարվի եկող տարի Բերլինում։»

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, դեկտեմբերի 13-ին

Շաբաթ օրը արտաքին գործոց նախարարութիւնը ծանուցագիր մը խրկեց վեց մեծ տէրութիւններու դեսպաններուն։ Պարունակութիւնը գաղտնի պահուած է տակաւին։

«Stamboul» ֆրանսերէն թերթը դաղարման դատապարտուեցաւ, որովհետև հետևեալ աններելի սխալը գործած էր։ Թիւրք թերթերէն առնելով հաղորդած էր, թէ կայսերական իրադէի մը համաձայն, խկօյն պիտի ձեռնարկեն 24 զրահաւորներու շինութեան Ոսկեղջիւրի կայսերական գործարանին մէջ։ Խմբագրութիւնը իր կողմէն անփոփոխ պահելով այդ լուրը, հարցական նշան մը դրած էր 24-ին քովը։

Մեծ ոճիր մըն էր աս կէս-սկեպտիկ և կէսծաղրական վերաբերումը. «Stamboul» անշուշտ դժբաղդութիւն ունեցած էր մոռցնել հաշուելու, թէ երկու դար հազիւ պիտի բաւէ և թերևս քիչ ալ ըլլայ, քսան ու չորս զրահաւոր շինելու համար, և ան ալ օսմանեան գործարանի մը մէջ, որ հազիւ թէ քանի մը դամ զարնելու և ներկ մը քսելու շնորքն ունի։

Պ—ի

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, դեկտեմբերի 14-ին

Օրուան խնդիրը Իզմիրլեանի պատրիարք ընտրուիլն է։ Ընտրութիւնը հաղորդող թերթերն կիրակի օր պալատ խրկուեցան մեծ-եպարքոսին կողմէ։

Ընտրութիւնը կատարուեցաւ, պարագաներու ներածին չափ, օրինաւոր կերպով, և ըստ իր էութեան վաւերական է, որովհետև ժողովրդի կամքին կատարող արտադրութիւնն է. շատոնց արդէն անոր վրա դարձած էին ամենուն աչքերը, և այսօր այստեղ իրապէս միակ անձն է, որ կրնայ որոշ չափով վստահութիւն ներշնչել ազգի շահերու և արժանապատւութեան քիչ շատ համաձայն վարելու պատրիարքական պատասխանատու պաշտօնը։

Իբր եկեղեցական անբասիր վարք ունեցած է Իզմիրլեան։ Ճշմարիտ փառքը նախամեծար սեպած է ոսկիէն փայլէն. աղքատ ապրիլ սիրած է և աղքատ ալ պիտի մեռնի անշուշտ։ Իբր Թիւրքիոյ վարչական անձ, սահմանադրութեան կէտ առ կէտ հպատակիլ իր պարտականութիւնը սեպած է միշտ և եթէ ժամանակին ունեցած է գժտութիւններ Խրիմեանին հետ, պարզապէս անոր համար, որ վերջինս իր պատրիարքական իրաւասութենէն անդին կանցնէր յաճախ։

Չը գիտենք, թէ որքան պիտի արդարացնէ իր դրած յոյսերը, բայց կարելի է հիմակուընէ գուշակել, որ շատ խոչնդոտներ պիտի ունենայ հարթելու։ Իր թշնամիները այսօր արդէն կը սկսեն իրենց թաքուն նետերը պատրաստել։ Հմայեակ եպիսկոպոսը, որ այնչափ ստորութիւն ունեցած էր պատրիարքական ընտրելութենէն հրաժարական տալու, բժշկական վկայագիր մէջտեղ բերելով՝ իբր թէ իր վրա մտածող մը անգամ ըլլար, հիմայ սկսեր է ստորաքարշ կեղծաւորութեամբ, Նուսուֆեանի հետ ձեռք ձեռքի տուած, Իզմիրլեանի պատրիարքութիւնը չը վաւերացնել տալ,—չը խորհելով բնաւ, թէ իրենց աս հակազգային ընթացքով որպիսի հարուած մը կուտան Ազգային ժողովի ընտրական իրաւասութեան. ընտրուածը՝ ընտրուած է, կառավարութիւնը միայն իրաւունք ունի հաստատելու աս ընտրութիւնը և ոչ թէ ըստ հաճոյս վարուելու։

Ինչ որ ալ ըլլայ, Իզմիրլեանի ընտրութիւնը այնքան կարևոր իրողութիւն մը սեպուած է, որ Կ. Պօլսի անգլիական դեսպանը իսկոյն հեռագրած է աս մասին արտաքին գործոց նախարարին։

***

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Տրապիզոն, դեկտեմբերի 8-ին

Անշուշտ լսած կը լինէք Սասունի կոտորածները, բայց միթէ լսեցիք որ այդ կոտորածների հեղինակը, Զէքի-փաշան, սուլթանի կողմից Իմթիյազի ամենաբարձր պատուանշանին արժանացաւ իր այդ բարբարոսութիւններին համար։

Հիմայ երևակայեցէք մեր դրութիւնը մի այնպիսի երկրում, ուր 24 գիւղ այրող ու հազարաւորների անզգաբար սրի ճարակ անողներ շքանշանների են արժանանում։ Մեր կեանքը մազից է կախուած։ Քիւրդ հրոսակներ մի կողմից՝ Զէքի փաշաների հրամանատարութեան տակ, տգէտ միւսիւլման ամբոխը մոլեռանդ գրգռումների ազդեցութեան տակ միւս կողմից մեր կեանքը ահով և սարսափով լցրել են։ Թիւրք կառավարութիւնը իր մոլլաների միջոցաւ անընդհատ գրգռում է միւսիւլման տարրը հայերիս դէմ, հաւատացնելով որ հայերը ուզում են թագաւորութիւն հաստատել և ձեզ բոլորիդ կամ հալւար դարձնել և կամ կոտորել։ Միւսիւլման ամբոխը մոլեռանդութիւնից ու ինքնասիրութիւնից խաբված՝ ընկած է կառավարութեան լարած որոգայթում։

Այսպէս չէր 16 տարի առաջ, այսինքն Բերլինի դաշնագրից առաջ. այն ժամանակ արդիւնաբերող հարստահարուածները ինչ ազգութեան և կրօնի էլ պատկանած լինէին, համերաշխութեամբ էին գործում և բողոքում։ Ա՛հ, երանի այն օրին, երբ սրանից 20 տարի առաջ, տասանորդական տուրքերը կապալով տալու վատթար սովորութիւնը վերսկսելուն պատճառով, 10.000-ի մօտ հայ ու թիւրք գիւղացիներ կառավարութեան պալատը լցվեցին ու այդ կամայականութեան դէմ բողոքեցին։ Այդ թւականներումն էր, Պօլիս էի գընում, Տրապիզոնում մի փառաւոր ցոյցի հանդիսատես եղայ. 2 000-ից աւել մի բազմութիւն, բաղկացած հայերից, յոյներից և թիւրքերից անխտիր դիմում էր դէպի նահանգապետի պալատը։ Այդ թափորի առաջից 10 հատի չափ կորովի երիտասարդներ ընկզենի արմատախիլ արած և իրենց ուսերի վրա բարձած տանում էին. դա մի ցոյց էր, մի ահռելի բողոք հարստահարիչ հարկահան կապալառուների դէմ։

Այդ իր ամբողջութեամբ 15 փութ կշռող ծառից 20 փութ բերքի ընկոյզի տասանորդն էին պահանջում.—ժողովուրդը տարաւ և կառավարութեան պալատի բակումը տնկեց այդ ծառը ազաղակելով՝ «միթէ այս ծառը 20 փութ պտուղ կարող է տալ»։ Ամբողջ ազգաբնակութեան ճընշուած կրծքից համերաշխութեամբ դուրս թռած այդ ճիչը սարսափեցուց կառավարութեան պաշտօնեաներին... Հիմայ, աւա՜ղ, անցած են այդ համերաշխութեան օրերը. այժմ երկու արդիւնաբերող դասակարգեր իրար թշնամի են համարում. բայց այդ թշնամութիւնը իրական հիմք չունի. կառավարական մեքենայութիւններն և գրգռուած մոլեռանդութիւնն են որ ժամանակաւորապէս բաժանում են այդ հարստահարեալներին։

Եւրոպան այդ 61-դ յօդուածը դնելով և չիբագործելով, մեզ աւելի թշուառացուց։ Թիւրք կառավարութիւնն որպէս զի հայաբնակ գաւառներում բարեկարգութիւններ մտցնելու չը ստիպվի մի օր, սիստեմատիկաբար աշխատում է հայերը հարստահարելով, կոտորելով, գաղթեցնելով, հայերը ջնջել և այլ ևս հայաբնակ գաւառներ չունենալ. նա բաւական առաջ գնացած է իր այդ ծրագիրը իրագործելում։ Եթէ հայ ժողովուրդը ինքնապաշտպանութեան չը դիմէր, և եթէ Ռուսիոյ մեծազօր տէրութիւնը մեզ դրացի չը լինէր, մենք շատոնց ի վեր տապալվել, վերջացել էինք։

Այս բոլոր թշուառութիւնների ժամանակ էլ, ամեն օր, հայաբնակ ներքին գաւառներում տասնեակներով գիւղապետներ, քահանաներ կառավարութեան դուռն են բերում սպառնալիքներով, սուտ խոստումներով, ստորագրութիւն և խօսք վերցնում նրանցից, որ երբ քննիչ յանձնաժողովը գայ, բոլորն էլ իրանց գոհ և շնորհակալ լինելը յայտնեն սուլթանի բարեխնամ կառավարութիւնից. սրանց մէջ մարդիկ կան, որ տարիներով բանտերում են մնացել, և այժմ այտոք փրկել է, ումանց էլ կին ու աղջիկը թանաղած...

Բայց և այնպէս կարելի է ենթադրել, թէ ինչ կը լինի սրանց յարաբերութիւնները այդ քննիչ յանձնաժողովի առաջ,—բոլորն էլ երկիւղից խոստովանութիւնը ուրանալով, իրենց վշտերից խորհրդած գծերին վրայ մի կեղծ ժպիտ էլ դնելով, գոհ և երջանիկ լինել պիտի ներկայացնեն։ Ո՞հ, ցաւն է մեր վիճակ. վշտեր ունենալ և չը կարողանալ ասել...—Ծանր, շատ ծանր,—թէ չը լինի ու ոչ համարձակուել, ծածկուել շատ ցաւն է մեր վիճակ...

Տ—ցի

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

—

Կ. Պոլսի լրագիրներին գրում են. «Արաբկիրի և Ակնայ մէջ ծաղիկը ու հարսանիթը սաստկութեամբ ճարակած են և մեծ կոտորած կընեն: Պէտք եղած թէով բժիշկի պակասութիւնը մեծապէս զգալի կըլլայ:

«Էրզրումի կուսակալ Հաֆըզ փաշա գորահանդէս մը կատարեր է այս վերջերս Էրզրումի մէջ, ուր կը տեսնուէին Էրզրումի և շրջականերու բոլոր զինուորական բարձր պաշտօնատարները, թէ ձիաւոր, թէ թնդանօթաձիգ և թէ հետևակ:

«Էրզրումի Թօրթում գաւառակին կեդրոն Հինուսի գասապային մէջ զօրաւոր շարժ մը պատահեր է որմէ մէկ երկու տուն փլեր են:

«Էրզրումի շրջակայ լեռները սեպտեմբերէն ի վեր ձիւնապատ են, և քաղաքին մէջ ալ անցեալ շաբաթ ձիւն սկսեր է տեղալ:

«Վան. վերջերս Ջանտըրը և Վասթան երկրաշարժ տեղի ունեցեր է:»

ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑ

—

Լօնդօնից Պետերբուրգի «Новости» լրագրի թղթակիցը գրում է հետևեալը. «Հայոց հարցը մեզ մօտ առաջնակարգ խնդիր է դարձած: Կրօնական աղանդները, մանաւանդ կօնֆօրմիստները, մեծ ճնշում են գործ դնում անգլիական կառավարութեան վրա, պահանջելով որ այդ վերջինը եռանդով ներգործէ Բ. Դրան վրա: Եթէ Թիւրքիան ուշադրութեան չի առնի քննիչ յանձնաժողովի ներկայացրած զեկուցումը, այն ժամանակ հետևանքները շատ զգալի կարող են լինել Օսմանեան կայսրութեան համար:

«Սըր Ֆիլիպ Կէրրի, Մեծ Բրիտանիայի դեսպանը Կ. Պօլսում, պարզ և որոշ կերպով հասկացրեց սուլթանին, որ Բ. Դուռը չէ կարող յոյս դնել Կիպրոսի դաշնագրի մէջ մտցրած պայմանի վրա, որով Անգլիան պարտաւորվեց պաշտպանել Թիւրքերի տիրապետութիւնը Փոքր-Ասիայի վրա: Որպէս զի իր ոյժը պահպանի այդ պարտաւորութիւնը, սուլթանը պէտք է վերջ դնի գործերի այժմեան դրութեանը Հայաստանում»:

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 21 դեկտեմբերի: Մինչև դեկտեմբերի 17-ը բժշկական դէպարտամենտը ստած տեղեկութիւնների համեմատ, խօլերայի և խօլերինային կասկածելի հիւանդութիւնները դեռ նըկատվում են 16 նահանգներում: Մնացած բոլոր նահանգներում և շրջաններում վերջին երկու շաբաթվայ ընթացքում հիւանդութեան ոչ մի դէպք չէ եղել:

ՍՕՖԻԱ, 22 դեկտեմբերի: Զինուորական դատարանում դատաստանական քննիչը հրամայեց բանտարկել Ստամբուլովին, որպէս Բելչեվի սպանութեան մէջ մասնակցողին: Սակայն Ստամբուլով դեռ ևս չէ բանտարկված: Ասում են, որ իբր թէ մի քանի պետութիւնների ներկայացուցիչները հասկացնել տուին բուլգարական կառավարիչներին, որ Ստամբուլովին շարունակ հալածելը ի վնաս Բուլգարիայի կը ծառայի:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 22 դեկտեմբերի: Հրատարակված է Բարձրագոյն հրովարտակ գեներալ-ադիւտանտ կոմս Պավէլ Անդրէևիչ Շուվալովի անունով:

Այս դեկտեմբերի 15-ին, ներքին գործերի մինիստրի ամենահպատակ զեկուցման համեմատ, Բարձրագոյն հրամայված է. ի նկատի առնելով, որ շուտով վերջանում է այն պայմանագրի ժամանակամիջոցը, որ կապել էր Նախկին հեռագրական դէպարտամենտը «Հիւսիսային հեռագրական գործակալութեան» հիմնադիրների հետ, բանալ Պետերբուրգում, 1895 թւի յունվարի 1-ից նոր հեռագրական գործակալութիւն, «Ռուսաց հեռագրական գործակալութիւն» անունով, որի հիմնադիրները և սեփականատէրերն են Պետերբուրգի և Մօսկվայի լրագիրների հրատարակիչները, որոնք այդ նպատակով մի ընկերութիւն են կազմել: «Ռուսաց հեռագրական գործակալութեան» հեռագիրները, առանց դրա թոյլտուութեան, չէ կարելի ոչ արտատպել, ոչ էլ հանդէս գնել փողոցներում կամ հասարակական հիմնարկութիւններում ստանալու ժամանակից, 48 ժամից վաղ: Ներքին գործերի մինիստրը գործակալութեան դիրեկտոր-կարգադրիչ են հաստատել իսկական պետական խորհրդական Պօզնիակ:

ԿԱԼՈՒԳԱ, 22 դեկտեմբերի: Գտնված է Գօգօլի «Мертвыя Души» գրուածքի երկրորդ մասի պատճէնը, որը կատարեալապէս աւարտված է, Կալուգայի հին բնակիչներից մէկի մօտ, որը կազմարար է եղել Գօգօլի մօտ: Այդ ձեռագիրը սեփականատէրը ուղարկել է «Новое Слово» ամսագրի խմբագրութեանը տպագրելու համար:

ՀՌՕՄ, 22 դեկտեմբերի: Մասսօվայից, գեներալ Բարատիէրի յայտնում է կառավարութեանը, որ ինքն օգնական գործերի կարօտութիւն չունի. դէրվիշները չեն համարձակվի յարձակվել Կասսալայի վրա:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՑԱՅՏՆՈՒՄ Է

—

ՕԴԵՍՍԱ. Գ. Եր. Ձերուղարկած տեղեկութեան չը տպագրվելու պատճառը առաջինն է: Ձեր վերջին ենթադրութիւնը սխալ է: Ուղարկած յօդուածի մի մասը միայն տպագրվեց:

ՇՈՒՇԻ. Տ. Ձեր «Երէկ և այսօր» յօդուածը լոյս չէ կարող տեսնել:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչ՝ Մ. ՄԷԼԻՔ-ԱԴԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12ժ. վիրաբուժութեան, սիֆիլիս և վեներական հիւանդութիւնների:

Դ. Գ. ՁԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի և նեարդային հ.

Կ. Դ. ԲՈՒԴԿՈՎՍԿԻ—10—11 ժ. ներքին, երեխաների և կանանց հ.

Կին-բժիշկ ՏՈՒՐԲՈՎԻՉ—11—12 ժ. կանանց հ.

Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—11—1 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի և կրծքի հ.

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—6—7 ժ. Սիֆիլիսի, մէզի և սեռական օրգանների հ.

Բ. Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—7—7½ ժ.

Ի. Ե. ՖՐԱՆՑԻՈՒՍ—7—7½ ականջի, կոկորդի, քթի և նեարդային հ. երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ:

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւններ է անում մէզի, խխի, արեան, կաթի և այլն:

Վճար 50 կ.: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին: Հիւանդանոցումը ընդունվում են և ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
բժշկապետ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ: (№ 72)

Ընկերութիւն

ԲՐՕԿԱՐ ԵՒ ԸՆԿ.

Հնարողներ

„ԳԼԻՑԷՐԻՆԱՅԻՆ ՓՕՇԻ"

չափազանց փափկացնում է և օգտակար է կաշուի համար:

Զգուշանալ կեղծումներից:

(Ամիսը 1-ը). (№ 62) 7—10

„ԹԱՏՐՕՆ"

Գրականական և Թատերական հանդէս

(Երկրորդ տարի)

ԲԱՑՎԱԾ Է 1895 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Տարեկան բաժանորդագրութիւնն է Թիֆլիսում 3 ռուբլի, օտարաքաղաքացիների համար 3 ռուբլի 30 կ., արտասահման 10 ֆրանկ:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ընդունվում է հրատարակչի մօտ՝ Սոլօ-Կնանտովսկի փողոց № 4. Օտարաքաղաքացիք պէտք է գրեն Тифлисъ, Александру Тарханьянъ, կամ Tiflis Aleksandr Tarkhanian.

Հրատարակիչ՝ Ալէքսանդր Թարխանեան

(№ 146) 3—3

Թիֆլիսի կենտրոնական գրավաճառանոցում վաճառվում է

ԴՕԿՏՕՐ ՄԵՂԱՒՈՐԵԱՆԻ

«Etude ethnographique et juridique sur la famille et le mariage arménien»

անունով աշխատութիւնը:

Գինը 1 ռուբլի:

(№ 143) 4—5

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ խորհուրդը յայտնում է ի գիտութիւն ընկերութեան անդամների, որ այս դեկտեմբերի 25-ին, կիրակի օր, երեկոյեան ժամը 7-ին, Դումայի դահլիճում նշանակված է ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ, որի պարապմունքի առարկաները լինելու են. 1) ընկերութեան 1893 թւի ընդհանուր, այն է կենտրոնի և ճիւղերի հաշւի քննութիւնը և հաստատութիւնը:

2) վերստուգող յանձնաժողովների զեկուցումները կենտրոնի և ճիւղերի հաշիւների մասին:

Ընկերութեան 1893 թւի տեղեկագիրը տպված լինելով, անդամները կարող են մի-մի օրինակ ստանալ խորհրդի գրասենեակից, որը գտնվում է Սէրգիէվսկայա փողոցում, տուն Ալիխանեանի, № 16, և կանխօրէն ծանօթանալ նրա բովանդակութեան հետ:

(№ 146) 3—3

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

Յ. ՍՈՒԶԱՆԱՃԵԱՆԻ

Ստացված են մեծ քանակութեամբ ՌՕԵԱԼՆԵՐ և ՊԻԱՆԻՆՕՆԵՐ առաջնակարգ, աշխարհահռչակ փաբրիկայի՝ Յ. ՇՐԵԴԵՐԻ, և ՆՕՏԱՆԵՐ ամեն տեսակ երաժշտական գործիքների համար: Ծախվում են նոյնպէս տպված նօտաներով. Ծիծեռնակ, Ինձ համար չէ, Ո՛հ ինչ անուշ, Մայր Արաքսի, Զայն տուր ով ծովակ, Մանկական երգարան (խօսքերով), Հայկական մարշ, կօրգանօվի բայեաթի և այլն...

Դիմել հետևեալ հասցէով. Г. Тифлисъ. Музыкальный магазинъ Ив. Сузанаджянъ, Коммиссіонера Императорск. Русск. Музыкальнаго Общества, на Эриванской площади, подъ коммерческ. банкомъ. (№ 148) 1—3

„ԱՂԲԻՒՐ" և „ՏԱՐԱԶ"

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Պատիւ ենք համարում մատուցանել „Աղբիւր" և „Տարազ" հանդէսների 1895 թ. բաժանորդներին ազգային նշանաւոր վիպասան Ծերենցի „Երկունք Իններորդ դարու" վէպը, 468 եր., Սասունի կեանքից: Խմբագրութիւնս արդէն այդ գրքից ունի 1200 օրինակ պատրաստ, որ ձեռք է բերել տաղանդաւոր հեղինակի հրատարակչից:

Այդ նշանաւոր վէպը „Աղբիւր-Տարազի" 1895 թ. բաժանորդը ստանում է խմբագրութիւնից ընծայ, չը վճարելով նոյն իսկ և պոստի ծախսը: Նրանք, որոնք բաժանորդ չեն „Աղբիւր-Տարազին", կարող են գնել պատմական այս վէպը խմբագրութիւնից, կամ պ. Զ. Գրիգորեանցի կովկասեան գրավաճառանոցից, վճարելով 2 ռուբլի:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յառաջաբան. Ծերենցի խարակտէրիստիկ. պատկեր: Ազդ: Ոստանաւոր: Սասուն: Ժողովուրդը: Մոգական հայելի: Արծրունի իշխան մը: Ուշունեաց օրիորդը: Հեփսիմէ տիկին: Կանգուարի ամուսինը: Դ. Եմնդ, Դ. Եմնդ: Իշխանազանց ժողովը: Խութեցի զօրավարը և հայոց սպարապետը: Աշոտ Արծրունի և դաւաճանք: Վրէժ: Դատաստան: Արտանուշի վանքը: Արմանեակի բերդը: Քաան եօթ տարի: Վերջին տեսութիւն: Թօրթում: Երջանիկ մարդ: Երկու չիրիմը: Ազատութիւն եղբարց գերելոց: Վասպուրականի ժողովուրդը: Անզգամ կին: Աղնիւ կին: Տուրևառ: Թափառական բարերար: Հին դաւաճան մը: Գեղեցիկ օր: Երկունք:

Գիրքը ներկայ դեկտեմբերի 25-ին լոյս կը տեսնի և կուղարկվի բաժանորդներին դեկտեմբերի 30-ից սկսած: (№ 147) 1—5

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Գրականական հանդէս

ՀՕՐԻԶՕՆ

ԳԻՐՔ ԱՌԱՋԻՆ

Գինը 1 ռ. դիմել Тифлисъ, Ф. Вартазарянцъ.

Ընդունվում են նիւթեր երկրորդ գրքի համար: Բոլոր աշխատակիցները վարձատրվում են ըստ համաձայնութեան:

(№ 147) 2—3

ՀԵՌԱԽՕՍ № 104 ՀԵՌԱԽՕՍ № 104

Մ. Բ. ՍԱՓԱՐԵԱՆԻ

ԾԽԱԽՈՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

որը, բացի բազմաթիւ բարձր շքանշանների, արժանացած է նաև ներկայ 1894 թւին ՈՍԿԷ ՄԵԴԱԼԻ—Անտվերպէնի, և ԲԱՐՁՐ ՊԱՏԻՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԻ—Լիօնի ցուցահանդէսներում

Առաջարկում է նոր պատրաստած

ԸՆՏԻՐ ՊԱՊԻՐՕՍՆԵՐ

„Капризъ"	25 հատը 15 կոպ.
„Рекомендаціонныя"	10 հատը 5 կոպ.
„Театральныя"	10 հատը 5 կոպ.
„Флора"	10 հատը 5 կոպ.
„Экономныя"	10 հատը 3 կոպ.

Կարելի է առնել գործարանից և իսկական ծխախոտավաճառների մօտ:

Ուղարկելու ծախսը գործարանի վրա է: (№ 104) 0—32

ВѢСТНИКЪ ВИНОДѢЛІЯ

ЕЖЕМѢСЯЧНЫЙ ИЛЛЮСТРИРОВАННЫЙ ЖУРНАЛЪ,

издаваемый подъ редакціей *ВАСИЛІЯ ТАИРОВА*.

• Открыта подписка на 1895 годъ •

Журналъ выходитъ **безъ предварительной цензуры**, книжками въ четыре печатныхъ листа, по **самой обширной программѣ** и при **постоянномъ сотрудничествѣ** выдающихся иностранныхъ и русскихъ ученыхъ и спеціалистовъ.

„Вѣстникъ Винодѣлія" **РЕКОМЕНДОВАНЪ** Учеными Комитетами Министерства Народнаго Просвѣщенія и Министерства Государственныхъ Имуществъ.

Подписная цѣна на годъ, съ пересылкою и доставкою, шесть руб.

Имѣется ограниченное количество полныхъ экземпляровъ журнала за 1892, 1893 и 1894 гг.

Цѣна за годъ, съ пересылкою и доставкою, 6 руб.

Адресъ редакціи: С.-Петербургъ, Екатерининскій каналъ, № 71. 3-3

ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ 1881 Թ.

„ՐՕՍՍԻԱ“

Ապահովագրական ընկերութեան մէջ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽՆԵՐ 20,500,000 ՌՈՒԲԼԻ

Ընկերութեան տոկոսաբեր թղթերը պահվում են պետական բանկում։

Օրինակ։ Ընտանիքի հայրը, 34 տարեկան, ապահովագրում է 5.000 ր., որ պէտք է տրվի կնոջը և երեխաներին անյապաղ մահից յետոյ։ Այդպիսի ապահովագրութեան համար նա վճարում է երեքամսեան պրէմիա 30 ր. 80 կոպէկ։

Ապահովագրութիւնները ընդունվում են 1000-ից մինչև 100,000 ր. գումարների մէկ անձի կեանքի համար։

Ընկերութիւնը ապահովագրում է առանձին չափաւէտ պայմաններով և արտօնութիւններով հիւանդութեան և աշխատանքին անընդունակ լինելու դէպքում։

Ապահովագրական գումարը տրվում է և մահվան դէպքում տարափոխիկ հիւանդութիւնից, խոլերայից և այլն։

Յունվարի 1-ին 1894 թուի «Րօսսիա» ընկերութեան մէջ ապահովագրված էին 28,246 անձինք 75,621,010 րուբլի դրամագլխի։

Ապահովագրողները մասն ունեն ընկերութեան եկամուտներից։

Ապահովագրողների դիվիդէնտը 1893 թուի համար—12% է։

Ապահովագրութեան համար յայտարարութիւնները ընդունվում են և ամեն տեսակ տեղեկութիւններ հաղորդվում են վարչութեանը Ս. Պետերբուրգում (Большая Морская, սեփական տուն, № 37), ընկերութեան Թիֆլիսի բաժնում (Сергіевская, д. № 6) և ընկերութեան գործակալութիւնների մէջ կայսրութեան բոլոր քաղաքներում։ (№ 85) 1—20

Ի. Ա. ԲՐՕՆ ՖՕՆ ԲՐԵՆՆԷՐ

Ցանձն է առնում ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ, ԴՐԱՄԵՆԵԱԿԻ և ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՄԱՏԵԱՆՆԵՐ պահելու գործը ամբողջ տարվայ ընթացքում, ռուսերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, հայերէն և ուրիշ լեզուներով. առւգում է զանազան առևտրական և արդիւնաբերական հաստատութիւնների հաշիւները և մատեանները, քննում, փակում, բանում, և կազմում է առևտրական մատեաններ. ընդունում է առևտրական մատեանների զանազան թիւրիմացութիւնների քննութիւնը և բացատրութիւնը։

Այն անձինք, որոնք չունեն հաշուապահներ, բայց ցանկանում են ունենալ կանօնաւոր հաշուապահութիւն, կարող են ունենալ ՃԻՇԴ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԻՐԱՆՑ ԳՈՐԾԵՐԻ ԸՆԹԱՑՔԻ ՄԱՍԻՆ ԵՒ ԿԱՆՕՆԱՒՈՐ ՄԱՏԵԱՆՆԵՐ։ Մատեաններ պահելու համար վերցվում է տարեկան 100 րուբլի և աւելի։ Հասցէն Елизаветинская, № 25, ստեփանեան վարչութեան վերին յարկում։

Ուսուցանում է։

ՀԱՇՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐԱԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վճար { Հաշւապահութեան ամբողջ կուրսի համար (2—3 ամիս) 40 ՌՈՒԲԼԻ
Արագագրութեան տեսական կուրսի համար (2 ամիս) 50 ՌՈՒԲԼԻ

Պարապմունքներ լինում են ամեն օր, երկու ժամվայ ընթացքում։ Առաջադէմ պարապմունքների համար ՎԿԱՅԱԿԱՆՆԵՐ րէալական դպրոցի դիրէկտորից և ուրիշ անձերից։ (№ 16) (շ) 41—100

ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐ 1895 Թ.

Լոյս են տեսել Բագւում, „Արօր“ տպարանի հրատարակութեամբ

I. ԾՈՑԻ ՓՈՔՐԱԴԻՐ ՕՐԱՑՈՅՑ

գեղեցիկ թղթի վրա, 240 երես։ Բացի զանազան տեղեկութիւններից, պարունակում է իր մէջ 10 հատ կենսագրութիւններ, պատկերներով. Հ. Արսէն Բագրատունի, Մ. Պէշիկթաշլեան, Խ. Աբովեան, Մ. Էմին, Ք. Պատկանեան, Գ. Արծրունի, Րաֆֆի, Գամառ-Քաթիպա, Ծերենց, Պ. Ադամեան։

ԳԻՆԸ 15 ԿՈՊԷԿ

20 օրինակից աւել առնողին զիջումն

II. «ԱՐՕՐԻ» ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՕՐԱՑՈՅՑ

Մեծադիր, շքեղ տպագրութիւն։ Բովանդակութիւն. I. Օրացոյց։ II. Ժամանակագրութիւն։ III. Կայսր Նիկոլայ II (պատկեր)։ IV. Վիճակագրութիւն ընդհանուր Ռուսաստանի, Կովկասի։ V. Տեղագրութիւն—Թիֆլիս (պատմական տեսութիւն, պատկերներով)։ VI. Հաղորդակցութեան ճանապարհներ Անդրկովկասում։ VII. Տարեդարձի յիշատակներ։ 1) Թիֆլիսի աւերումը (նկարագրութիւն Աղա-Մահմադ-Խանի արշաւանքի). 2) Շահբուլաղի պաշարումը (մի դէպք Ղարաբաղի պատերազմների ժամանակից). 3) Շամիլը—Դաղստանի իմամ (Շամիլի կեանքը, գործերը, պատկերներով). 4) Տաճկահայերի սահմանադրութիւնը (թէ ինչպէս ծնունդ առաւ տաճկահայերի ազգային մեծ գործը). 5) „Հիւսիսափայլի“ վերջը (Ս. Նազարեանցի գրական գործունէութեան գլխաւոր գծերը, Նազարեանցի պատկերով). 6) Ներսէս պատրիարքի մահը (Ներսէսի մեծադիր պատկերով)։ VIII. Տարեգրութիւն։ IX. Յայտարարութիւններ։

ԳԻՆԸ 70 ԿՈՊԷԿ

կարելի է ստանալ և վերադիր վճարով։ Ցանկացողները դիմում են. БАКУ, типографія „АРОРЪ“. (№ 142) 4—5

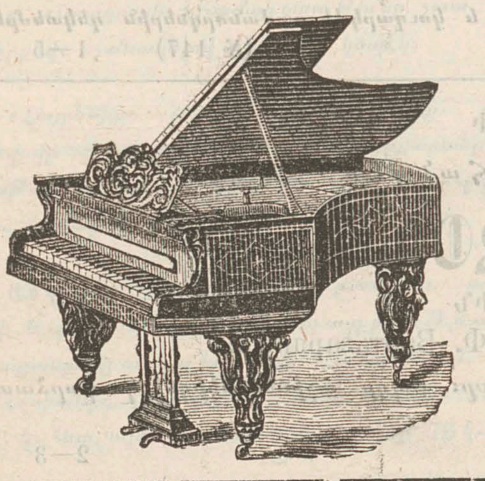

Ա. ԿՕՊՊԻ

ՖՕՐՏԷՊԻԱՆՆԵՐԻ

ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

(Միքայէլեան փողոց, № 132)

կան մեծ քանակութեամբ նոր դաշնամուրներ, 350 րուբլուց մինչև 450 րուբլի արժողութեամբ։
(№ 119) 20—25

Նոյեմբերի 20-ից ստացվել է Պաստեօրի սիստեմով պատրաստած ԲՐՈՒՍԱՑԻ ԲՕԺՕԺԻ ՍՊԻՏԱԿ ՏԵՍԱԿԻ ՍԵՐՄԸ, որ արդէն անցեալ տարիներից յայտնի է Կովկասում և Պարսկաստանում իր յատկութիւններով և առատ բերքով։

Սերմը ստացված է ուղղակի յայտնի “Էկօնօմիտեօ„ ֆիրմայից։

Գնել ցանկացողները կարող են դիմել՝ ԲԱԹՈՒՄ, ԹԻՖԼԻԶ, ԲԱԳՈՒ, եղբ. Մնացականեանններին, իսկ ՆՈՒԽԻ՝ Աղայ Մուսայ Մահմեդովին։

Այս հասցէով. Бр. Мнацаканянцъ, Батумъ կամ Тифлисъ կամ Ба .
(№ 136) (շ. և.) 8—25

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ

ցՂ-ն դեկտեմբերի 1894

ՊԱՀԱՆՋՔ	Թիֆլիսում	Բագուի և Բաթումի բաժն.	Ընդամէնը
1. Դրամարկղ (առձեռն թղթադրամ)	75,335—31	180,307—45	255,642—76
2. Ընթացիկ հաշիւ Պետական Բանկ. բաժնում.	435.000 —	340.700 —	775,700 —
3. Զեղչ. (Disconto) մուրհ. երկու ստորագրութ.	3,274,324—44	1,101,997—95	4.376,322—39
4. Զեղչ. մուրհ. մի ստոր. ապահ. տոկոս. թղթ.	35,000 —	— —	35.000 —
5. Զեղչումն տոկոսաբեր թղթ., կուպոն. և այլն.	41,650—77	6960—74	48 611—51
6. Փոխատուութիւն դրաւականով՝			
ա) Պետութիւնից ապահ. տոկոսաբ. թղթերի.	1,358,405—68	575,248—11	1,933 653—79
բ) » ոչ ապահ. » »	238 535 —	14,715 —	253,250 —
գ) ապրանքների	26 431 —	366 693 86	393,124 86
դ) Ոսկւոյ և արծաթի	— —	8,470—99	8.470—99
7. Բանկի պատկանեալ տոկոսաբեր թղթեր.	890,308—38	59,474—20	949.782—58
8. Տոկոսաբեր թղթեր պահեստի դրամագլխի	— —	— —	— —
9. Ոսկի և արտասահմանի փոխանակագրեր.	125,592—17	22,961—89	148 554—06
10. Թղթակիցներ՝			
ա) Նոցա հաշիւը (Loro)	13 859,859—76	— —	13,859,859—76
բ) Բանկի հաշիւը (Nostro)	13 232,392—71	— —	13 232,392—71
11. Բաժինների հաշիւը կենտր. վարչ. հետ	564,989—78	— —	564,989—78
կենտրոնական վարչութեան հաշիւը բաժինների հետ	— —	494,875—45	494 875—45
12. Գնումն և վաճառ. արժեթղթ ըստ յանձնար.	99.450 —	— —	99.450 —
13. Պայմանաժամն անցուցած փոխատուութիւն.	37 685 —	10,355 —	48,040 —
14. Բողոքված մուրհակներ	15,480 —	3,723—65	19,203—65
15. Ընթացիկ ծախսեր	54,879—06	34,115—81	88,994—87
16. Կահկարասիք և սկզբնական ծախսեր	3.423—96	2,853—76	6,277—72
17. Յետ ստացուելիք ծախսեր	15,259—68	5,823—95	21,083—63
18. Անշարժ կալուածք	— —	48 622—65	48,622—65
Ր. Ա.	34,616 888—44	3,277,900—46	37.894,788—90

ՊԱՐՏՔ	Թիֆլիսում	Բագուի և Բաթումի բաժն.	Ընդամէնը
1. Հիմնական դրամագլուխ	1,000,000 —	— —	1,000,000 —
2. Պահեստի դրամագլուխ	232,955—03	— —	232 955—03
3. Դրամական աւանդներ՝			
ա) Պայմանաժամով	3,706,266 —	657 669 —	4 363,935 —
բ) ց'Պահանջ	248,923 —	96 651 —	345,574 —
գ) Ընթացիկ հաշուում հասարակ	1 099,862—44	1.379 435—47	2,479,297—91
դ) » » պայմանաւոր	— —	319,868—17	319 868—17
4. Մասնաւոր հաշիւ պետ. բանկայի Թիֆլ. բաժն. ապահովված մուրհակներով	— —	— —	— —
5. Վերազեղչումն մուրհակների պետական բանկի Թիֆլիսի բաժնի	236,726—40	— —	236,726 40
6. Թղթակիցներ՝			
ա) Նոցա հաշիւը (Loro)	13.934,817—14	— —	13,934,817—14
բ) Բանկի հաշիւը (Nostro)	13,254.713—14	— —	13 254,713—14
7. Բաժինների հաշիւը կենտ. վարչութ. հետ.	— —	605.308—60	605 308—60
կենտրօն. վարչութ. հաշիւը բաժին. հետ.	505 257—54	— —	505,257—54
8. Բանկի բաժնետոմսերու անվճար կտրօնների բաշխը	6,223—32	— —	6 223—32
9. Չը վճարուած տոկոսներ, աւանդների, ընթացիկ հաշիւների և այլ գործողութեանց	107,023—72	38.275—83	145 299—55
10. Ստացուած տոկոսներ և յանձնարարականներ	236,977—19	141.320—26	378,297—45
11. Փոխանցիկ գումարներ	47,143—52	39,372—13	86,515—65
12. Բողոքված մուրհակները	— —	— —	— —
13. Արդիւնք 1893 թ.	— —	— —	— —
Ր. Ա.	34,616,888—44	3,277,900—46	37.894 788—90

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 23 Декабря 1894 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.